

KULTURA ISLAME

ORGAN' I KOMUNITETIT MUSLIMAN SHQIPTAR
E Përmuejshme Fetare, Filozofike, Letrare, Morale e Shoqërore

PËRMBAJTJA:

1. Mendime të ndryshme	Faqe	41
2. Shërbimi shoqëror	"	46
3. Zgjim' i meritueshëm	"	49
4. Njeri i kohës	"	50
5. Kur' ani dhe letërsia	"	53
6. Ç' vend zen Kurani në pikpamje legjislativ ?	"	58
7. H. Muhammedi dhe misioni i Tij	"	65
8. Durim' i vërtetë	"	71
9. Në gjykatoren e Halifes Umer	"	74
10. Besimi (vjershtë)	"	76
11. Nji konferencë	"	77
12. Të ndryshme	"	79

Asht Ai, i Cili çoi të Dërguemin e Tij me udhëheqie e fé të vërtetë, që e bën të triumfojë mbi çdo besim (Kurani).

DREJTIMI:
KULTURA ISLAME
TIRANË

DREJTOR PËRGJEGJËS: S. BEGA
REDAKTOR: SH. PUTRA

„KULTURA ISLAME”

E PËRMUEJSHME FETARE-KULTURALE

ZYRA E REVISTËS: NË QENDRËN E KOMUNITETIT MUSLIMAN
SHQIPTAR — TIRANË

P A J T I M E T

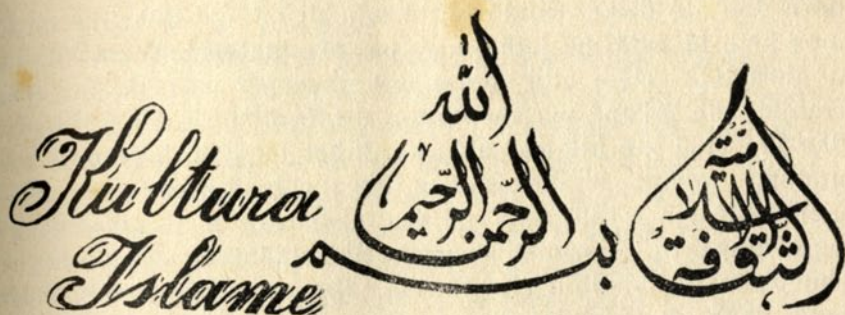
Përmbrenda, për një vit		Fr. ari 2.40
Përrjashta,	»	3.—
Për Studentë	»	2.—

Dorëshkrimet, të botuara ose jo, nuk kërtohen
Revista mban të drejtën e çdo ribotimi

U R I M

«Kultura Islame» i uron të gjithë vëllazënve
dhe motrave Muslimanë, për shumë vjet të gëzuar
Bajramin e Math.

MENDIME TE NDRYSHME

NË SHTYLLAT e revistës s'onë «Kultura Islame» Nr. I, u-mundëm me ba një fillim të mirë e të kënaqshëm për të gjithë tueshaqë edhe programin t'onë për se i cilin musliman dhe muslimane e sidomos përmendëm në shumë vende intelektualët dhe rininë!

Tashti, në këtë numur, dëshërojmë me folë mbi diçka tjetër të domosdoshme për të gjithë muslimanët dhe muslimanet shqipëtarë: këta duhet t'organizohen dhe të koncentrojnë të gjitha përpjekjet e tyre në sferat e ndryshme t'aktivitetit. Sa herë që individualët që përbajnë shoqëninë a kombin kanë punuë të vetmuëm ose në grupe fare të vogla, disintegracioni ka qënë në kulm. Çdo njeni prej tyre e ka për detyrë me marrë para sysh grishjen e singertë t'Islamit, i cili asht një faktor bashkimi për punëra të mira dhe të dobishme për 'ta si edhe për lumtëninë e përgjithëshme të tyre. Né, na duket si e pa për shtatëshme me kopjuë gjana që lustra e tyre a ma mirë illuzioni që kemi përmbi 'to, shkakton që të na duken si të vërteta dhe gjoja do të ndihmojshin krijimin t'onë natural dhe artificjal ndër bazat e ndryshme të jetës. Ne, do të na hynte në punë me përvetësue të gjitha bazat e një qytetnimi të vërtetë. Me përvetësue ndonjë doktrinë ose ndonjë tjetër që kanë të bajnë me jetën, mund të ndodhte vetëm atëhere kuër kjo t'i përshtateshte vendit, mediumit dhe rrethanavet në të cilat né jetojmë. Zhaluzia, dyshimi dhe urrejtja e ndonjenit nga vëllazënit e tij të fésë dhe të gjakut, kjo konsiderohet e pa zilishme dhe e pa toleruëshme prej fésë. Pasuësit e një fëje të vetme duhet të ndjekin pikë për pikë bazat dhe doktrinat kryesore të saj, të përshtatëshme me jetën shpirt-

nore dhe atë fizike. Cilido që të ndjekij ndonjë doktrinë që të mos ketë të bajë me jetën a e pa përshtatëshme me të tue u-mbështetë vetëm mbi shtesa dhe dega për pa u kapun për rranjë, tue u-kapë për mendimin e një dijetari ose të tjetrit dhe tue lanë më një anë atë çka duhet të jetë kryesore, tue u-mbajtë vetëm për disa shtesa dhe tue lanë mbas dore themelin, një gja e tillë asht një ves, ekspozuë në të gjithë lakurqmeninë e tij. Mjerimet, lëvizjet frikë-shtënëse, pa siguria dhe shqetësimi që ndodhin shumë herë dhe pa pra në fage të dheut janë gjana që e shtynë njerinë me u-menduë. Gjendja e kënaqëshme ose e pa kënaqëshme, fenomenet që ndodhin pa pra dhe fakte të tjera si këto, janë gjana që i shtynë njerëzit me kërkue dhe me gjetë burimin e tyre. Disa thonë se këto shkaktohen prej një ideje kombëtare të keq-kuptuëme. Të tjerët e numurojnë të damëshme një ndërkombëtare që nuk i jep ndonjë vleftë kufivet të jetesës së barabartë në mes të njerzvet. Në nuk dëshërojmë me spjegue këto idena por do të mundohemi me vendosë që Islami, féja e merituëshme, i dhuron popujvet një kombëtare superiore që mund të quhet edhe një ndërkombëtare vëllazënëre, Kështu, Islami mund t'a shpëtojë njerëzinë prej të gjitha kompetisioneve dhe përfytjeve. Islami është krejt i pastër dhe s'pranon keq-kuptime. Ai, shtin në zemrat e njerëzvet simpathi dhe ndihmë kundrejt njeni tjetrit. Bashkëpunimi simpathik asht një nga parimet kryesore t'Islamit. Në fage të kësaj toke, në të vërtetë, ka vende për të gjithë njerëzit për me rrnuë të gëzuëshëm dhe të lumtun. Po, aty ka vend boll. Zoti, me bujarinë e Tij të pakufizueshme e ka ba hesap dhe asht kujdesuë për çdo kreaturë që rron mbi fage të dheut, tue e nxitë njerinë që edhe ky vetë të derdhi të gjithë energjinë e tij për me siguruë një jetesë të lumtun. Janë vetëm disa idena dhe njoftime të gabushme të jetës të cilat shkaktojnë që bota e jonë e bukur të këthehet nga një herë e shpeshëherë, në një bazë të mjeruëshme dhe të pa toleruëshme. Në e kemi për detyrë t'i kujtojmë çdo njeriu se në një kohë të turbulltë, kuër bota po lëkundet, si fëmija në djep, se asht e domosdoshme që të jemi kurdoherë një faktor i randësishëm i qytetënimit dhe i përparimit të ri, t'apim për sa të jetë e mundun kontributin dhe përkrahjen t'onë, tue marrë pjesë aktive në të, tue ruejtë gjithmonë bazat e edukatës së vërtetë, të shoqërisë së përsosun, të moralit, t'ekonomis etj..., me një

fjalë tue marë parasysh të gjitha frutet e mira dhe të dobishme që na jep shkenca e vërtetë, e cila tash më u-njoh shumë mirë prej njeriut. Ky i fundit duhet t'a përdorë këtë jo si fuqi shkatruese por si fuqi lumnuese për dy jetët. Në gjejmë shumë kombe që sot ndjekin pikërisht shumicën e parimevet t' Islamit dhe i gjejmë ata si dhe prisat e tyne që të jenë vëpruës të mençëm, të mëshirshëm, të ndershëm e përkrahës aktiva të paqës. Në kemi nevojë para çdo gjaje për bashkëpunim dhe organizim. Puna dhe objektet e organizimevet letëurvejohen prej në të gjithëvet së bashku për pa u-nda.

Në dëshërojmë që çdo punë e madhe që kryhet tashti ose në kohën e ardhëshme të jetë n' interes të përgjithshëm dhe të jemi të bashkuëm ndër mendimet t'ona: për çdo gjë që i përket p. sh. rregullimit dhe përmirësimit t'institutevet islame në shqipëri si edhe organizatavet të tij. Atje ku nuk kemi xhami të bajmë; atje ku s' kemi prisa fetarë të pajosun me të gjitha fuqinat që hyjnë në punë për me përballuë nevojat e kohës s' onë moderne, të krijojmë të ri; atje ku kemi ndonjë mungesë t'a plotësojmë. Nuk asht mirë që faltoret ku i bahet robnim Zotit të mbeten harab! Të huëjt që vijnë me na vizituë i gjejmë që së parit t' ia drejtojnë vërejtjen e tyne, ma të madhe, faltorevet, institutevet edukuëse e sidmos vorezevet. Shifet, shpeshë herë, që disa nga rinija e jonë zbathur ose me gjysmë feste, beretë a kapele mbi sy me ba lëvizje të pa vend dhe gjeste shumë llojesh tue pré rrugën e shëtitësve, e sidomos ndodh shpesh herë në disa rruga kryesore të cilat frekuentohen shumë si prej nesh si edhe prej vizituesvet të huëj; që njeni i bjë me gurë kërcinjvet shokut, tjetri hedh n' ajrë një gjysë feste a kapelë, i treti vërvitet dhe vërtitet si nepërkë tue nda në dysh e në trish shëtitësit, tue u-rrukullisë nëpër këmbë, tue shqetësuë këta shëtitës të cilët mbas një pune të rëndë, mundimet e së cilës i kanë vujtë gjatë gjithë ditës, marrin inisjativën dhe dalin për me shfryë e me marrë një grimcë ajrë të pastër e me u-qetësuë dhe me e harruë për disa orë barrën e rëndë të punës dhe të lodhjes.

Shtojmë edhe se institucionet t'ona edukuëse, fetare morale janë fare të pakta, edhe ato që janë, ato që i përshtaten kohës së re numurohen me gjishtat e dorës. Ndër disa vende s' kemi fare! duhet të ndërtojmë. Çdo muslimani duhet t'i merret mendimi dhe ndihma e tij në të ngrehunit e të tilla institutevet,

të gjithë duhet t'i përvishen punës, se i cili mbas fuqisë së tij tue punuë së bashku dhe jo kurrë vetëm. Duhet t'ecim me hapa të shpejta drejt punës se puna asht nderë, nuk asht mâ kohë apathië dhe përtacësië, këtë le t'a kuptojë gjithkush: fetari, shkollari i naltë ose i ulët, punëtori, tregëtar, bujku e kushdo tjetër.

Asht, gjithashtu, krejt një gja e nevojshme dhe e domosdoshme që fetarët t'onë të kujdesohen e të na mbajnë konferenca të ndryshme, jo vetëm në faltore por edhe nëpër salla. Konferencat duhet të jenë të hartueme tue i u mbajhtë krejtësisht bazavet të moralit, të jenë shoqënore, ekonomike, shpirtnore e filozofike, gjana të cilat janë të nevojshme për në. Këto fjalime mbassi të pregatiten, le të kontrollohen prej një komisioni drejtuës. Disa prej këtyne konferencavet tue u-botuë nëpër libërza të vocërta le t'i shpërndahen publikut për me i këndue. Të tilla libërza duhet të botohen jo vetëm në gjuhën shqipe por edhe në gjuhë të tjera.

Gjithashtu, urojmë P. T. Kryesinë e Komunitetit Musliman për nisjativën që morri për formimin e një komisioni shqyrtuës të përbamë prej të rivet me edukatë fetare e kombëtare si edhe prej disa dijetarëve të zgjedhun që dinë mirë gjuhën arabishte dhe të tjera gjuhë për me përkëthye në shqip ma të mirat libra fetare etj., përmbi Islamin, mbi filozofinë, Theologjinë, Historinë e shkencën e tij e tjera tue u përmirësue këto vepra dhe tue lanë përjashta të gjitha ato që s'janë të përshtatëshme me qarkun dhe konditat në të cilat në jetojmë. Nuk asht mirë me i a lanë pregatitjen e këtyne veprave vetëm disa individualëvet të cilët mundet, nga një herë, mos me pasë njohuni të sakta, të cilët mund të jenë o gjysmë dijetarësh ose të cekët në pikpamje ditunije e logjike. Për t'u krye të gjitha këto plotësisht, duhet me ja u ngarkuë personavet që dinë se si me e derdhë energjinë e tyre dhe mos me i u shkuë bosh e kotë kjo energji e ky mundim, duhet me ja u-ngarkuë personavet që dinë se si truë të ndryshme munden me bashkëpunuë. Po kështu, të pregatitunit e veprave nuk duhet t'a lemë në dorë të disa individualëve që s'e njofin mirë fene, Filozofinë, Theologjinë dhe Historinë e Shkencën; le të jenë në komision një tufë e zgjedhur drejtuësash të cilët të kujdesen me vû një plan dhe me e egzekutue, në mënyrë methodike.

Ndër shkollat fillore dhe shtetnore le t'i u mësohet feja fëmijëvet mbi baza dhe vija të caktuëme, me tekste të prega-

tituna mirë, tue pasë kuërdoherë kontrollin e duhur si për sa i përket tekstevet ashtu edhe për sa i përket mësuësve që i mësojnë. Mësuësit t' on të fesë duhet të jenë ndër ma të zgjedhunit e ndër ma t' edukuëmit sepse atyne u ngarkohet shumë një barrë e randë, barra se si me e edukuë fëmijën dhe moshën e ré në pikpamje shpirtnore. Gjithashtu edhe në shkollat t' ona të mesme duhet djemtë të pajosen me edukatën fetare e shekullore. Asht provuë se sa herë që një shkollar ka qenë i pajosun me të dyja ka qenë në një nivel ma të naltë se sa ata të cilët kanë pasun një instruksion vetëm laik, e jo fetar. E vërteta asht se ata që janë t' edukuëm mirë fetarisht, kanë qënë gjithëmonë ma të dobishëm si edhe në pikpamje të frutit ma të mbëdhenj. Duhet, herën e parë, që personi të formojë ndër-gjegjen fetare e kombëtare; né kemi nevojë për njerëz që dinë me e njohë dhe me e çmuë mirë detyrën.

Për sa i përket konferencave që përmendëm ma naltë, ato duhet të mbahen nëpër salla të ndryshme, të lira për gjithëkënd, jo vetëm për meshkuj por edhe për femna sepse edhe këto të fundit gëzojnë të gjitha ato të drejta që gëzojnë meshkujt. Edhe Islami, në pikpamje të diturisë, nuk e ka dalluë mashkullin prej femnës; ai, përkundrazi, i ka barazuë.

Gjithashtu na duhet të luftojmë të gjitha zakonet e këqija. Shtojmë edhe se duhet me iu dhanë randësinë e duhur veprave bamirëse, gjithkush ndihmon për këto, sepse që të gjithë duhet t' i ndihmojmë veprat fisnike. Këto për të rujtun të gjitha interesat t' ona si edhe për të kapun rrugën e përparimit të vërtetë. Ngathësia dhe indiferentizma nuk ka as ma të voglën randësi për né. Apathia asht një gjë e mallëkuëme, ligji i jetës e shemb apathinë. Né s' kemi ndër mend tjetër veçse me folë për një kulturë që na hynë në punë për jetën. Njerëzit që nuk janë mësuë me punuë, nuk kanë të drejtë me jetuë, parazitët, alkoolikët që fusin në mullën e tyne gjithëfarë intoksikacione nuk do të jenë t' aftë për një shoqëri të vërtetë. Edhe atheisti, gjer në shpirt e në gjak të tij nuk do t' ishte i dobishëm për shoqërinë as për Atdheun.

S. B.

SHERBIMI SHOQEROR

ESHTË e natyrëshme të pyesim vet-vehten, se ç'farë mëson Islamizmi për shërbimin kundrejt shoqërisë. Gjëja më kryesore për shërbimin shoqëror duhet të jetë dashurija e simpathija e njëri tjetrit dhe se s' duhet të ketë as një qëllim interesi vehtjak. Kurani është plot me fraza që shpjegojnë këtë të vërtetë, dhe se jeta Profetike është një model i qartë për shërbime shoqërore. Profeti epte gjërat më të dashura në jetën e njeriut për të mirën e shoqërisë njerëzore. Shëmbëlli i tij në çdo drejtim të jetës, gjente nderime e çmime të merituar. Shërbimi kundrejt njerëzimit tek ay ishte interesimi më i parë. Ay e përmbushte detyrën e Shërbimit edhe kur ishte nër vështirësitë më të mbëdha. Pasardhësit e ti dyke e gjurmuarë atë nër veprat fisnike, mbajtën një qëndrim nderi e drejtësisje, i cili ishte një frymëzim lartësimi për turmat e mbëdha të Muslimanëve, që jetonin nënë qëverimin e tyre mirëbërës.

Qysh prej ardhjes së Profetit më të parë, ishin dukur edhe të tjerë, të cilët u-përpoqën të përmbushnin nevojat lëndore e shpirtërore të popujve të tyre. Që të gjithë ata muarnë lajme nga Zoti për udhëhegjen e njerëzisë në udhën e drejtë e të lumtur. Profeti Islam, gjithë-ashtu, solli po ato lloj lajmesh, me përjashtim që këto të fundit mund të zbatoheshin gjithë kundi. Ay vuajti dhe duroi më tepër se të gjithë, pse detyra e tij s' ishte e kufizuarë. Ndër të gjitha predikimet e punimet e tija, ay pat një qëllim, i cili ishte të verë timonin e përparimit në lëvizje të përjetshme. Parimet tejshëkonjëse të tija, ngjallë, pik së pari, popullin e kohës e të krahinës së vet. Më vonë mësimet e tija u përhapnë ndër të katra anët, dhe u-provuanë të zonjat e shvillimit më të lartë të bluajtjes së njeriut. Çdo frazë e Kuranit ose thënieje Profetike, ka sot dobinë e vet si kur e ka pasur me shekuj përpara, me konditë që shpjegimi i tyre të bëhet me vënd, i pa gabuarë dhe se atëhere, sigurisht, do t'i përshtatet çdo kohe, klime, kondite dhe rethane.

Duhet të dihet se, fjalët dhe shpirti i mësimëve të Muha

medit (a. s.), përmbajnë shkencë, histori e gjeografi. Zgjerimi dhe përpikmenia që ato dëftojnë në pikëpamje zbatimi të mund të kuptohen mirë se atëhere do të munt të nxirret dobija e plotë prej tyre. Problemat e ndryshme shoqërore, që kanë ngatëruarë mëndjen e udhëheqsave të socëm, gjejnë çelsin e zbërthithimit të tyre në Kuran. Ky i ka zbërthyer ato në një mënyrë aqë të bukur e të thjeshtë sa që habit mëndjet e atyre që i kuptojnë. Është tërheqja që i bëhet zemrës, e cila sjell ndryshimin në jetë, dhe se Kurani i përgjegjet kësaj plotësisht.

Çpifja e përsëritur shpesh herë se Islamizmi u-përhap me forcë të shpatës, është hedhur poshtë me fakte historike të pa mohuara. Rëfahet nga burime të sigurta se kur Profeti, në kohë të një mesdite, ishte shtrirë e po flinte ndënë hijen e një peme, një çifut, si e pa dyke fjetur, i u afrua me avash e përnjëherësh nxori shpatën për t'i rënë dyke bërtitur, Muhammed kush do të të shpëtojë tashti nga vdekja!? Allahu, i a priti Profeti dyke u-zgjuarë i qetë si gjithënjë. Përnjëherësh çifutit i ra shpata nga dora, e po n'atë çast Muhammedi (a. s.) e mori atë dhe i bëri ati të njëjtën pyetje. Ay s'pat tjetër mbrojtje veçse të kërkonte të falur e mëshirë. Atëhere Muhammedi jo vetëm që e fali, por i mësoi atij se si duhet t'ishte bujar, i mëshirshëm e durimtar kundrejt çdo kreatyre me shpirt. Çifuti nga kjo bujari e pa shoqe u-përrul përpara Ti dhe përqafoi fenë Islame. Kur u-këthye ay në fisin e vet i a u shpjegoi përshtypjen e çuditshme që i kishte bërë karakteri dhe prurja e Muhammedit (a. s.). Shumë shpejt mbas kësaj ngjarjeje, i tërë fisi i atij u-bë Musliman. Kjo është një prej mijra shëmbëllash të tjera, me të cilat Profeti fitoi dashurinë dhe zemrat e armiqëve të tij. Historija përshtatet se mëshehtësia e triumfit të tij gjendesh në virtutin e pa shëmbëllt dhe në pa fajshmëninë e tij.

Në Taif kur Ay shkoi t'i u mësonte Islamizmin, populli i atjeshëm i a këthei me gurë dhe e ndoqi jashtë krahinës së ti. Shokët i u-lutën ati që t'a mallkonte popullin e ati vëndi për veprat çnjerëzore që bëri. Mirë po, Profeti n'as një mënyrë nuk ndëgjoi. Ay i u-përgjehq se Zoti e kish dërguarë mëshirë dhe bekim për të gjithë botën, e për t'a vërtetuarë këtë përmëndi disa versete nga Kurani.

Profeti i shduku të gjitha dallimet e fiseve e të klasëve

dyke urdhëruarë që të jenë një soj si kur në xhami. Ay e kishte bërë zakon që të bisedonte edhe me njerëzit e klasëve më t' unjtra e pa përkrahje. Ay merte pjesë nëpër mbledhjet e varimit të të vdekurve dhe punonte vetë por si një njeri i thjeshtë. Ay nuk përtonte t'i vinte në ndihmë çdo njeriu që nevojitesh për të.

Një formë tjetër për t'i ardhur në ndihmë shoqërisë, është edhe zeqati, keq përdorimet e të cilit janë të vajtuarshme. Muslimanët që munden janë të detyruarë t'a paguajnë për çdo vjet. Kjo shumë mbliidhet në një fond të përgjithshëm, me anën e të cilit i u gjendet reçeta e shërimit të të gjithë të vobektëve dhe nevojtarëve. Kjo e shumë të tjera janë masa që Kurani i ka marë për të mirën e përgjithëshme të nevojtarevet. Qëllimi i këtij taksit të detyruarë është lartësimi i klasës s' ulët dhe mirësija e shëndetshme e shoqërisë njerëzore. Zeqati është që të pastron praktikisht zembrën dhe të sjell qetësinë e lumtërinë e mbrendëshme.

Profeti, që i pari që shtiri themelet e këti institucioni mirëbërës nënë urdhërat Hyjnore, dhe se ay nuk përdori për vehten e ti as edhe një majë gjilpërë prej taksit të të vobektëve. Ay i u dha shëmbullin më të lartër ndjekësvet të ti për këtë shërbim fisnik e njerëzor. Nër kohët e tanishme shihet se dëshira e zjartë! i ka kaluarë kufite e urdhrit të shënjtë dhe ka filluarë të ndahet zeqati në kokë të vet të seicilit. Shpërndarja e zeqatit në këtë mënyrë nuk ze vëndin e ati që shpenzohet nër vëndet e posaçme, dhe se keq përdorimi është shkelje e ligjit t' Islamit.

Gjatë kohës s' Abbasive e t' Emevive ai ishte regulluarë në një mënyrë që s' gjenje as një njeri t' ankohej për sende të para ushqimore. E gjithë kjo ndodhte, pse puna bëhesh si pas sistemit të Kuranit.

Në qoftë se do përpiqemi të rregullojmë në çdo qytet komisione mirëbërëse që t'a mbledhin taksin e Zeqatit si pas shpirtit e letrës së Kuranit, atëhere do t'i arihet shërbimit të shoqërisë njerëzore dhe se do të bëhet një e vërtetë e gjallë në mes të Muslimanëve, ashtu si e kanë pasur trashëguarë prej më të parëve të fesë.

SH.

ZGJIM' I MERITUESHEM

MENDIMI i disave është shumë i çuditshëm. Këta, tue mos dijtë se ç'dobina i ka sjellë feja njerëzimit, e ngarkojnë atë me fajin e mos përparimit. Mirë po thëniqet e tyne nuk vërtetohen me fakte historike, për sa i përket të vërtetës.

Kur kombet Muslimane, në ato kohë, qëndronin në krye të kulturës, feja ishte burimi i një fuqije që kish për qëllim udhëheqjen e njerëzisë në rrugën e vërtetë të përparimit e të lumtënisë së përgjithëmonëshme. Këtë ka pasë parasysh qytetnimi Islam në të gjithë dukjet e tij. Ai u-çue nga mezi i një populli, që pat pushue, praktikisht, nga përparimi njerëzuer.

Islamizmi u-çfaq dhe, pa kalue shumë kohë, solli një transformim të plotë. Ishin pikërisht mësimet e besimit të ri, që bënë mrekullinë. Arabët ishin, pa përjashtim, pjesa e njerëzimit e lënë mënçur nga çdo pikëpamje, fizike, morale, ekonomike, etj. Ata në sajë të Kuranit, bënë përparime të çuditëshme. Ky ndryshim i me njëhershëm mund të duket si një fenomen i jashtë-zakonshëm, por, po të merret parasysh gjithë ajo çka ai ka sjellë, meriton të drejtën e respektit.

Këto shënime mund të tingëllojnë si akademike, për pa ndonji efekt praktik mbi konditat moderne; mirë po, unë nuk shoh no një gjë, praktikisht, të vlefshme në qytetnimitin e tashëm, kur t'a heqësh pjesën, që i ka gjurmat ke Islamizmi. Qytetnimi modern ka të mirat e të këqijat e veta, dhe mund të them se, kultura e soqme, në fazat e saj të dëshërueshme, është një zgjanim që ka burue nga ajo që Islamizmi pat arrijtun.

Pohoj se, konditat e muslimanëve të soqëm janë larg nga çka është dëshërueshme dhe për arësye të qarta. E para është mos përfillja e urdhënave Kuranore. Kur Muslimanët ishin në kulm të qytetnimit, llukset, lakmitë dhe qejfet personale filluenë të depërtojnë në veprimet e tyne. Pasunija dhe jeta e rehatshme i u pruni atyne përtacsinë e lethargjinë, së cillave i u shtue edhe kriza ekonomike; e kështu i zbriti ata në gjendjen e sotshme. E dyta, mungesa e karakterit, me të cilin një person, si musliman, duhet të pajoset. Me kohë do t'a përshkruejmë në faqet e kësaj të përmuejshme se cila është e meta e jonë, dhe vetëm atëhere do të mund t'a kup-

tojmë e t'a ndjejmë vlerën e karakterit t'onë aqë të dobishëm. Kjo do të mjaftonte t'a shpjegojë të ngelurit më mbrapa shokëve.

Këtu nuk do të gjeni morale të thata, as fjalë n'erë, por gjâna të vlefshme që mund të vehen lehtë në praktikë, dhe due prej lexuesve që me i pranue ato pa frikë, se pse janë pikërisht ashtu si paraqiten në Kuran dhe në thënijet Profetike.

S' mund t'i përfundoj këto të paka rreshta për pa u sjellë nër mënd Muslimanëve e Muslimaneve se veprat bâmirëse nuk mund të gjejnë një shpërblim më të mirë se sa n'atë të shërbimit të fesë së tyne për përkrahjen e letratyrës Islame në Shqipni si dhe të përhapjes së saj në rininë Muslimane. Me pak fjalë po e mbyll këtë fletë me shpresë se Muslimanët do t'a flakin idenë e gabushme dhe se një zgjim i vërtetë e i meritueshëm, në pikpamje fetare, do t'agojë ndër zemrat dhe mëndjet e tyne.

SHP.

NJERI I KOHES

SHPESH herë thohet se duhet me i u-përshtatë kohës, në të cilën jetojmë. Unë këtu do të kufizohem me tregue se si e kuptoj këtë të thânme edhe se si duhet me e karakterizue djalin e vajzën e kohës së soçme. Ka asish të vjetër e konservatorë që ankohen nga zakonet e kohës s'onë, kritikojnë përdorimet e çpikjet moderne edhe lavdojnë kohën e shkueme.

Ata thonë se në kohën t'onë çdo gjâ shkante mbarë; na nuk veprojshim kështu, jetojshim ndryshe, etj. Mjafton me u thânë atyne se mosha e ré e soçme ka të tjera nevoja, të cilat duhet të ndryshojnë prej atyne të kohës së shkueme, sepse njerëzit sot jetojnë në një kohë tjetër, në të cilën ata janë më t'afuem ke njëni tjetri, sot ka mjete komunikasoni të shpejta nevojat janë shumue, mënyra e rrojtes, veshat, edukata, etj., kanë ndryshue. Sot gëzojmë liri, bashkim, etj. Prandaj s' mundemi me jetue e veprue si ata të të kaluemes.

Prá, me qenë i kohës don të thotë me i u-adaptue përdorimevet e idevet t'epokës s'onë, me fjalë të tjera, me hekë dorë nga paragjykimet e panevojshme apo edhe të dâm-

shme. Pa dyshim, traditat e mira të vjetra fetare e kombtare janë të respektueshme; porse çdo gjë sot rreth nesh bën evolucionin e sidomos materializma. Sasina çpikjesh të reja e kanë bërë jetën më të qetëshme, më komode e më hygjienike; ai që kishte me i refuzue e mos me i u-adaptue përparimit, kishte me qenë qesharak e pa mend.

Në pikpamje intelektuale me qënë njeri i kohës don të thotë me qenë në korent të gjatavet të reja, të ngjarjevet njerzore që rilindin jo vetëm në shkencë por edhe në literaturë, në histori e në gjeografi. Me qenë i kohës don të thotë me u-interesue për njerzit e përnendun të kohës së vet, tue u-interesue me u provue e pohue të mirat, zotësitë e veprat e tyre bëmë e mos me u-knaqë me admirue nëpër muzeat veprat glorioze të të kaluemes.

Më në fund, në pikpamje morale, me qenë i kohës, don me thënë me u-kontormue përdorimevet të soçme e mos me u-dhënë kot pas atyne zakoneve të dikushine, që u ka dalë moda.

Sigurisht, në mënjë morali nuk ka ndryshue e nuk mundet me u-modifikue (rrëja); porse preceptet e vjetra duhen përdorë në një mënyrë më moderne. Drejtsija sot zbatohet më ndryshe prej të përparshmes. Ligji është modifikue e nuk është si ai i kohëvet të kalueme. Shkurt, me qenë i kohës në çdo vend duhet me ndjekë gjurmat e qytetnimit, me i u-adaptue përparimit edhe me marrë pjesë në modën e soçme. Natyrisht, injerantat, reaksionarët e qytetnimit e ata që nuk kanë vullnet, janë gjithëmonë të kohës së kalueme, ose sa për sy e faqe e duen përparimin, por ecin brejt ti në lapat e breshkës!

Kuptohet lehtë që ky zakon mundet me pasë përfitimë. Ai kurajon çilsitë njerzore, shpirtinat guxindinë e ata që fusin ndonji gjë të re në shkencat, në artet e në zakonet, që sot kuptohen e nuk mund të jenë të përbuzura. Kolia e sotme na përmeton me veprue kundër zakoneve të vjetra, të cilat nga një herë janë barbare apo fare primitive. Me qenë kundër paragjykimëve, keqbasë, sypersticioneve, etj. është pas kohës së soçme. Më në fund është shumë e dobishme për individin, që përpiqet me u-kultivue pa prâ, për me mundë me qenë në korent me çdo gjë të re. Me gjithë këtë, njeriu ka disa pengesa: nuk duhet me i pëlqye e çmoe të gjitha të rejat e me u-dhënë qorthi, pa i mendue pale a janë të dobishme; nuk

dubet me u-pasionue pas modës së ré, që nuk na ep ndonji dobi e nuk na intereson e nga një herë mund të jetë edhe e dâmshme. Prandaj pra âsht mirë me mendue e mos me ecë fort pas çdo gjâje të ré; nuk duhet me pranue edhe gjâna, që mund të jenë të rrezikshme. Njeriu që pranon çdo gjâ qorthi, t'ep me kuptue se ka një shpirt përtac e të lânun. Nuk duhet të na imponohen idena të reja pa i mendue; shpirti kritik nuk duhet me e humbë kurrë të drejtën e vet.

RINIJA: Djali i kohës së soçme duhet të jetë i shvilluem mendësisht; duhet të jetë i ndërgjegjshëm, i bashkuem e përparimdashës; ai duhet t'a marri të mirën ku do që t'a gjejë ate: në fé, n'art, në filosofi, në shkenca politikë etj. por jo të jetë fanatik, intrigant, dallkauk, hipokrit e i dezheneruëm. Ai duhet të marri pjesë në gëzime e idhnime e të tjerëvet prej çdo feje a sekti qofshin. Me fjalë të tjera ai duhet të besojë e të ket një ideal njerzuer, t'i bindet këtij e të luftojë për përmbushjen e tij. Duhet të sakrifikojë vehten për të mirën e përgjithshme; të ketë karakter të mirë e të qëndrueshëm, të jetë i drejtë, i detyrës, të luftojë padrejtsinat, etj. Djali apo i riu i soçëm të jetë i shvilluem mendësisht, moralisht e fizikisht, në mënyrë që të bâhet me të vërtetë kapitali mâ i çmueshëm i shtetit, kur t'i vëjë në veprim energjitë e veta për naltsimin e familjes, të kombit e të shoqnisë.

Vajza e kohës së soçme ndryshon prej vajzave të përparshme a të pashvillueme, pse kjo duhet të jetë mâ aktive, mâ e mësueme e mâ guximtare. Ajo sot nëpër shkolla a organizata të tjera merr një mësim mâ të gjânë, mâ shkencuer e me mjetet e veta, që disponon, ka me shvillue dituninë tue njoftë e praktikue preceptet e shëndetsisë; asaja i mësohet çdo gjâ që i duhet me dijtë një nane të një familje moderne; ajo bâhet e zonja me rritë fëmijët e me u-kujdesue për mirëvajtjen e familjes. Ajo praktikon disa sporte e ka liri, që s'ishte në kohën e shkueme e, mjerisht, s'e ka vajza pa shkollë. Mâ në fund e reja e soçme bâhet mâ e vjefshme: ajo fiton jetën e vet, diskuton lirisht e pa frikë për punën që i përket detyrës së vet.

Mirë po kjo liri e kjo inisiativë i ep asaj një përgjegjsi të madhe. Fatin atëhere ajo e ka në duert e veta; prindët nuk kanë gjithë aqë përgjegjsi të madhe. Vajza e merr vetë përgjegjsinë, tue u-mbështetë në princippet që ka marrë, e të

njohunivet që ka fitue. Përfundimi: Djali e vajza, për të cilët shënuem disa vija të përgjithshme, na duket se i përkasin një jete më të dobishme e më të lumtun, kur janë të kohës së soçme e nuk janë skllavët e traditave të vjetra. Me gjithë këtë, ata duhet të ruhen nga disa zakone të reja e të këqija e t'u-adaptohen vetëm idevet e përdorimevet të mira të kohës, sepse ato nuk janë të gjitha të vlefshme e të përfutueshme. Me punue për t'arhmen do të thotë me qenë përpara e në shekullin e vet, gjë që është shumë e mirë. Mirë po nuk është e mundun për të gjithë. Vetëm ata që janë të lirë në mendimet, fjalët e veprimet e veta, janë të shekullit të vet. Edhe zhenitë nuk kanë qenë gjë tjetër, veçse asish që kanë qenë të shekullit të vet, që kanë qenë të lirë në mendimet e veprimet e që kanë pasë vullnet të fortë. Asht e vërtetë se është shumë e vështirë me qenë të kohës në një vend, ku njerzit janë prapanikë, ku mbretënojnë dasinat fetare, egoizmi, pa drejtisja, vorfnija, përbuzja, ku shumica dërgjet në padije e përdoret si vegël pa drejtisje, ku ka mentalitete të ndryshme, etj. Por, me gjithë këtë, detyra e të rijve është: «me mos e kritikue fare të kaluemen, se prej saj kemi shumë çpikje, etj.; me ia njoftë asaj të mirat; pastaj me qenë i knaqun për kohën e vet, me punue pa prâ për qytetnimin e naltsimin e vendit të vet, tue kalue çdo pengesë. Nuk duhet me ndej me duer lidhë, se nuk bâhet çdo gjë vetë. Duhet të marrim e të fusim në përdorim çdo gjë të mirë, fisnike e njerzore.

SASHI

«Zoti, pa dyshim, nuk ia ndërron konditat e jetës së një populli për pa e ndryshue ai mbrendin e vet». (Kurani).

Popujt e kaluem bënë veprat e veta dhe ju duhet të bëni vepra të dobishme, ju nuk do jeni përgjegjës për punët e atyne të parëve, por për t'uejat» — Mjerim për ne në qoftë se do mos bëjmë gjëna të vlefshme e të dobishme. (Kurani).

Mësoni fëmijët t'uej për një kohë t'ardhëshme, e cila s'është e tjeja d. m. th. për një kohë që ju nuk do t'ia mërrini» (Fjalë e një t'urti Musliman).

KUR'ANI DHE LETERSIA

PËR të dhanë një mendim të qartë mbi këtë artikull, do t'ishte ma mirë me pruë jo vetëm mendimin t'onë por edhe atë të disa shkrimtarëve dhe filozofëve të mbëdhenj. Qëllimi i këtij artikulli asht për t'iu përgjegjë disa zotnive me të

cilët kemi pasë fatin me ra në bisedim për sa i përket përmbajtjes së këtij sulje. Disa prej këtyre zotnive më gëzuanë për njohurit e sakta që ata kishin rreth kësaj pike. Një a dy të tjerë ngurojshin tue më thanë se Kur'ani Qerimi, me gjithë randësinë që atij i ep një tufë njerëzish fetarë, nuk do të mundeshte me zanë vendin kryesues në pikpamje letrare. Një tufë tjetër, për çudi ma t'errët në mendimet e tyre dhe ma pak të matun vëndësishin se Kur'ani, gjoja ishte i margët nga pikpamja shpirtnore. Motiut në fjalë nuk duhet t'apin një gjykim kaq të cekët dhe të shpejtë për mbi librin e Shénjt, në një kohë që atyne i mungojnë njohurit e sakta. Në do t'apim mendimin dhe gjykimin t'onë tue u-mbështetë në thanëjet e disa autoritetëve të përmendura si dhe të disa veprave autentike. Por, do lemë më një anë veprat e disa gjysmë autorëve, gjysmë dijetarëve dhe historianëve, librat e diçavet prej tyre gjinden sot në vitinat e disa libër shitësve tue na u-paraqitë si kryevepra të lula prej mendëve të rjerëzvet të naltë se gjoja përmbajnë mbrendë fletëve të tyre inxhi dhe diamante. Janë hartuë e shkruë prej disa nga ata që e përdorin «aureolën intelektuale» si bas andjes dhe qejfit të tyre!

Në do t'i luteshim P. T. Kryesisë Komunitetit Musliman që të ketë mirësinë e të kujdesohet për blemjen e disa nga këto vepra dhe për me i kontrolluë në se i përshiaten së vërtetës dhe gjër ku pajtohen me këtë, se na duket që disa nga ato le që nuk i përshiaten historisë së vërtetë islame por mund të shkaktojnë edhe degjenerimin e meshës së re e të njomë muslimane. Mbas sa kemi konstatuë dhe pa me syët t'onë, n'ato vepra gjinden gjithë farë fotografijnash të shpikuna prej trillimit dhe imagjinatës së rjerëzvet që nuk i gjykojnë punët hollë dhe me ndërgjegje të pastër. Gjithashtu do t'i drejtohem edhe kompetentëve që të kenë mirësinë e t'u hedhin nga një vështrim a pamje, e kështu t'mëjëjet t'ona do të vërtetohen.

Na duhet t'a fillojnë artikullin t'onë, të cilin e zgjodhëm për me e vë në kryë të këtij sulje, me mendimin që arabët shfaqën, kur atë patën kënduë librin Hyjnuër e të shénjt. Retorika dhe stili i Kur'anit janë dy gjana para të cilavet arabët patën mbetur krejtësisht të habitur. Retorika dhe stili i kulluëm, dy gjana me të cilat dallohet libri i Shénjt ma tepër se çdo vepër tjetër e krijuë prej mendjes së njeriut a e zbritun prej së nalti me anë zbulini, u-bunë si kuk ndriçimi dhe shkëlqimi të

cilat mbuluanë arabët. Ata me një herë qenë vû në lëvizje, nxitë e shtyë për me e shëmbëlluë dhe me e imituë, gja që nuk mundën me e vertetuë. Çka qe ba shkak që fjalët e Tij dhe urtësit e mënçurit që ato përmbajshin, të përhapeshin në mes të gjitha fisevet me një shpejtësi rrufeje. Ato u-banë të njohuna në mes të tyne si në vjershat që ata thurnin dhe këndoishin pa pra ashtu dhe në fjalimet e tyne të zjarra dhe eloquente. Kështu, me t' ardhë Kur'ani, u-formuë gjuha e tyne e përbashkët, e njësojshme dhe e njëllojshme për të gjithë e cila mundështe dhe mundet, me burimin dhe begatinë e saj të pa shterun si edhe me terminologjinë e saj të ngulun dhe të mprehtë, me shprehë të gjitha prirjet dhe gusto-t me të cilat ata ishin mësuë e zakonuë, e na nuk do t'a teprojsim, as që mund të ketë ndonjë që të mundet me na akuzuë, sikuër të merrshim guximn me shtuë që ajo, me ndihmën e Kur'ani Qerimit, mbërrini me u-ba një gjuhë që njeriu i pajosun me njohuni të plotë përta i për këtë letërsisë dhe hollsinavet të saj mundet me shprehë qoftë edhe gjanat e fenomenet a ngjarjet ma t'imta dhe ma të mprehta e të holla të naturës a të krejt ruzullimit si edhe itemet ma të nalta t'amshimit. Kjo gjuhë kur'anore ishte ajo që pat krijuë në mes të tyne një imagjinatë të mrekulluëshme dhe similare si dhe ideale të nalta të njinjishme.

Asht për t'u-përmendë se gjer në çfarë gradë Kur'ani i Shénjt pat lanë përshtypjen e Tij përmbi arabët si edhe si e qysh Ai pat dëpërtuë zemrat e tyne. Ata u-insinuanë dhe u-inspiruënë aq shumë sa që disa prej tyne patën mbetë krejtësisht të habitun, dhe mbassi ata ishin nga vjershëtarët ma të përmendun e që qendroishin mu në apogée, e patën pré një herë e mirë të thurunit vjershë. Për këtë mjafton të kujtojmë Lebijl Ibn Rebij-a, një nga ata që patën thurun vjershat e përmendura «Mual-Lakat»; ky pat ardhun në praninë e Profitit së bashku me një dërgesë prej fisit të tij dhe pat përqaftue Islamin plotësisht pa as ma të voglin dyshim. Lebijdi, i cili pat mbërri me u-qujtë gjeni për vjershën e tij të përsosun, e pat lënë më një anë vjershën dhe pat qenë kujdesuë për me nxanë e me mësuë Kur'anin. Ai hoqi dorë nga të thurunit vjersha dhe për dyzet vjet që pat rrnuë në Islam si një musliman i vërtetë, nuk asht gjetun që të ketë thurun vjersha veçse një vjershë të vetme, kuptimi i së cilës asht: «njeriu i urtë, bujar (1)

ما عاتب الحر الكريم كف نفسه - و المرء يصلحه المجلس الصالح

dhe i lirë. nuk takon në as një qortuës ma të math se vehtja e tij, njeriun e edukon dhe e përmirëson shoku i mirë me të cilin ai rri». Disa thonë që Lebijd-i pat folë një vjershë tjetër e jo atë të parën që në i dhamë vetëm kuptimin. Kuptimi i kësaj të fundit asht: «Lavdimet janë vetëm për Zotin që nuk ma pat marrë shpirtin gjer në atë kohë që u-bana musliman». (2)

Gjithashtu Lebijdi, kuër u-pyëtë për vjershën e tij, fillonte me këndue ndonjë kaptinë kur'anore, tue thanë që Zoti i a kishte zëvendësue vjershën me një këndim tjetër ma të mirë se atë. Do të mjaftojshim me shtuë që biografinë e Lebijdit e gjejmë në librin «Tabakat-e-Shshuara» t' Ibn Selam-it, si edhe në librin «E-Shshiër we Shshuara» t' Ibn Kutejbes, gjithashtu edhe në librin «El-Egani» § 14 f. 74. Si edhe në librin Nicholson, Literary history of the arabs f. 119-120.

Dhe akadëmisti i math, Muhammed Bej Qurd Aliu, në librin e tij «El-Islam we-l-Hadarel-Arabia» që d. m. th. «Islami dhe përparimi arab», thotë: «Kur'ani asht libri ma elokuent i arabëve, sikuër të mos ishte Kur'ani ata nuk do të kishin as letërsi as legjislaturë (ASHT NJË LIBËR QË JANË DAË E DALLUË PJESET E VERSETET E TIJ; ASHT NJË KËNDIM ARABISHT). (3) Elokuentët arabë e të gjitha epokavet, nuk patën mundë me dhanë ndonjë prodhim tjetër ma të përsosun dhe që mundeshte me u-mbajtë si shëmbëll e Kur'anit sa do që kompetisioni (E-ttehadidi) në mes të tyne pat qenë shumë i flaktë si edhe elokuenca pat zanë vendin ma të naltë në letërsi. Ata, arabët, mbas një argumentimi dhe diskutimi të gjatë patën pohuë dhe pa dyshuë: Mënyra se si e qysh asht hartuë e skalisë, të endunit dhe të thurunit, rreshtimi dhe justifikimi i Kur'anit, kuër të merren parasysh të gjitha drejtimet e shumë llojeshme të Tij si edhe të gjitha vijat mbi të cilat Ai ecën, me fjalë të tjera, të gjitha vijat që Ai ndjek, E konstatojmë tue mbetë e qendruë, sa do shkallë të naltë të mbërrijë gjuha, mbi një superioritet shumë ma të naltë se bisedat e tyne kohore tue ndryshuë kryekëput prej adresimevet të zakonëshme e të rreshtuëme me përpikmenië me të cilat ishin mësuë dhe stërvitun; gjithashtu, edhe nga pikpamja e stilit të veçantë të drejtimevet dhe të vijavet mbi të cilat Ai ecën, dallohet kryekëput prej stilit me të cilin bisedat e tyne të zakonëshme e të përditëshme ishin pajue. — Kështu thotë Profess. Muhammed Bej Qurd Aliu, kuër flet dhe komenton librin lëxhaz-el-Kur'an të dijetarit të famshëm Bakilani.

الحمد لله اذ لم يأتى اجلى - حتى لبست من الاسلام سر بلا

كتاب فصلت آياته قرآنا عربيا

Nuk do të mjaftojshim me kaqë, tue neglizhuë dhe lanë mbas dore për pa kujtuë fjalët e Ibn Ebi Talibit: «Zoti e bani atë, thotë Ibn Ebi Talibi, një vaditje që largon etjen e dijetarëve dhe të shkencëtarëve, një pranverë, për zemrat e juristëve (Fukaha). Ai asht një avenuë që përmbledh udhët e të mirëvet, asht një démonstrasion (Burhan) për këdo që e përdor në të folun, Ai, asht edhe një dëshmuës për atë që bisedon dhe diskuton me anën e tij, asht edhe një shtek për këdo që e përdor n'argumentim dhe në arsyetim, asht edhe një ditorië për atë që e merr, e mban dhe e ruën, asht një traditë për këdo që e tregon dhe ja u transmeton tjerëvet, dhe së fundi asht një gjykim dhe vendim i prëmë për cilindo që e egzekuton!»

Në, nuk do të mjaftojshim me prû si shëmbëll vetëm çka thonë muslimanët për Kur'anin por, po t'i hedhim një sy të shkurtër historisë dhe biografisë së dijetarëve dhe të filozofëve si edhe veprave të tyre do të gjejmë për herën e parë, J. J. Rousseau që rronte në të XVIII-tin qindvjetor i cili thotë: «ka edhe asish njerëz që kanë mësue fare pak nga arabishtja, mandej fillojnë me kënduë Kur'anin dhe qeshen me të. Por sikuër ata të kishin ndëgjuë Muhammedin n'atë kohë që Ai të i a fliste njerëzisë, për me e shkruë, me një gjuhë elokuate të mprehtë si edhe me një za që të ban me u-bindë, me u-gëzuë dhe me e dashtë, që len përshtypjen e tij të thellë në pericardium-in e zemrave të njerëzve si edhe kuër t'a shifte atë se si e qysh i forconte gjykimet dhe ligjët me elokusionin e tij të fortë e të mrekulluëshëm, do t'u prosternonte tue thirrë o Lajmëtar, I Dërguëmi i Zotit, zëna për dore dhe udhëhiqna për me na çuë gjer sa të mbërrimë në vendet e nderit dhe të lavdisë ose gjer në vendet e rrezikëshme dhe të dyshimta, se na për ty dëshërojmë ose vdekjen ose triumfin e fitoren».

Me këtë rast asht për t'u-përmendë dhe Carlyle, i cili flet këshlu: «Habija kaq e tepruëme që ndijnë muslimanët ndaj Kur'anit si edhe të thanunit e tyre që Ai asht i pa shëmbëll e që të lën me gojë hapët, asht ma i madhi argument për gusto-t e kundërshtuëshme dhe të dalluëshme që gjejmë ndër popuj të ndryshëm. Përkthimi tekstualisht i Kur'anit do të shkaktonte të ngritunin e ma të shumtës të bukurisë, të punimit, të formës së plotë, të përsosun e të mirë të tij».

Një tjetër burrë i shekullit të XX pohon që: «versetet e Kur'anit janë të bukura dhe asht mirë me u-kënduë, ndër to gjejmë një frymë dhe një aromë të pastër, e cila na ban me u-hutuë, sepse ato urdhënojnë trimni, drejtësi, singëritet dhe besnikëri, ato na ftojnë me mprojtë të vobekët si edhe me adhuruë një Zot të vetëm».

SADIK BEGA

G' vend zen Kurani në pikpamje Legjislacioni?

(Vazhdon prej Nr. 1)

TASHTI, pranë kësaj gjanësie kaq të madhe të legjislacionit Islam, arrijmë me vendosë se këta legjislatorë nuk qëndruanë vetëm ndër shkoqitje dhe partikularitete, porse derdhën krejt mundin e tyre në të vûmit e rregullavet dhe në të bamit fjalë mbi bazat e tij tue qitë në dritë dhe demonstruë të gjitha burimet prej të cilavet nxirren dhe merren si rregullat ashtu dhe gjykimet. Ndofta, muslimanët ishin ma të parë legjislatorë që vepruanë në këtë mënyrë. Kjo asht një pikë që i dallon ata prej të tjerëvet. Me gjithëse Romakët, disa herë patën vû para syve të tyre disa parime të përgjithëshme, këta nuk patën formuë një diturië të plotë që të mundeshte me i përmbledhë të gjitha ato. Muslimanët pra, janë ma të parët që patën krijuë, formuë e trajtuë këtë diturië të cilën e emnuëmë *Baza të Drejtësisë* a ma mirë me e qujtë me emnin tjetër, i cili u përdoronte ma shumë prej tyre e që asht *Dituria e bazave të Legjislaturës*. Ligjëvûsit muslimanë tue dëshëruë me kjaruë këtë diturië, me fjalë të tjera, me kjaruë parimet, mbi të cilat mbështet legjislacioni, qitën në dritë dhe përdorën methodën deduktive (Tarika-i-Kijasije) si edhe atë shpikësen (inventive-istinbat), ata banë fjalë edhe përmbi fjalët e shprehjet implicite dhe eksplicite (1) dhe përmbi mënyrën e të nxjerrunit e kuptimit të qartë prej tyre.

Pranë gjithëcka vendosëm gjer tashti, po t'i hedhim një vërejtje të mprehtë legjislacionit islam do të gjejmë se ky ashtu si ai romaku, ka kaluë nëpër shkallë, epoka dhe perioda të ndryshme, me gjithë këtë né, kurdoherë, mundemi me dalluë ndryshimin essensial në mes të të dyvet.

I. — Në Legjislacionin Islam gjejmë një degësim të math opinionesh a mendimesh. Gjithashtu konstatojmë një zgjanim të math qarku, një fushë të gjanë e të madhe në mendimin e lirë aq sa nuk jemi familiarizuë a zakonuë me këtë në legjis-

1. Implicite = mefhum: të konsideruëmit anën e kuptimit të fjalës. shkurt: i kuptuëm. Explicite = mentuk: e folun.

lasionin romak. Kështu, në gjindemi për ballë prisash (Eimme) si edhe ballë për ballë një shumice kryetarësh që kryesojnë doktrina të ndryshme që çdo njeni prej tyre na ep mendimin a verdiktin e tij të veçantë e legal. Këtë ndryshim mendimesh e konstatojmë shpesh herë edhe kë legjislatorët romakë por, për sa i përket bazës së këtij ligji si dhe rregullavet të tij të përgjithëshme, ata janë të njëj mendimi mbi 'to. Përkundrazi, n' Islam, diskutimi dhe konflikti ka qenë i shumtë, të thuësh, edhe ndër disa baza si p. sh. në masën a deduksionin e juristëve (Kijasi Fukaha) a asht ky një parim legjislacioni për t'u-pohuë e vendosë a po jo? — Në këtë pikë, legjislatorët muslimanë janë në konflikt njani me tjetrin: disa vendosin po dhe të tjerë jo.

II. — Po kështu ligji romak dallohet prej ati Islamit në një pikpamje tjetër. Ky i fundit d. m. th. Ligji Islam nuk asht një vûmje e kufizuëme ligjësh, nuk asht një tufë ligjësh e kufizuëme që t'i shëmbëllejë asaj romakes. Dhe kjo e metë ishte që tërhoqi vërejtjen e disa përmirësuesvet a reformatorëve muslimanë e të huëj, të cilët u-përpoqën për me orientuë vërejtjet e muslimanëve kundrejt kësaj pike, me gjithë që kjo ende nuk është plotësue. Muslimanët sikuër të kishin ecë në këtë drejtim dhe sikuër t'ecin mbi këtë, përfundimi do të jetë shumë i kënaqshëm për arësytë se do të mundeshin me shdukë një shumicë konfliktesh në të cilat patën ra disa legjislatorë muslimanë për sa i përket veprimevet. Shpesh herë çeshtja mbërrin të bahet shumë delikate dhe serioze gjer sa arrihet me konstatuë që të gjykohet mbi një problemë të vetme, në të njëjtën kohë, me dy propozicione të ndryshme, p. sh. gjykatësi i vendit X ka mendimin e opinionin a vet dhe gjykatsi i vendit Y ka edhe ky një opinion a mendim të kundërt prej të parit në të njëjtën kohë, po mbi atë problemë. (1)

III. — Një dalluës i tretë dhe i fundit në mes të legjislacionit Islam dhe t'ati romakut, në tanësinë e tyre, asht edhe

1. — Jurisprudenca (Fikhu) e Doktrinës (Medhheh) Hanefite, urdhënon Eminenca e Tij Dr. Behxhet Shapati, Kryetar i Komunitetit Musliman Shqiptar, nuk i ka përmbledhur dhe radhuar ligjërt dhe prandaj qubet një e metë kjo që duhet të përmirësohet, këtë përmirësim mund t'a kryjë vetëm një akademië. Ajo Akademi mbassi të ketë studjuë që të katër doktrinat dhe gjetë se cila asht ma e përshtatëshme për kohën, kështu formon një doktrinë të përgjithëshme. Një veprim si ky ka nevojë për një dekret të dalë prej kompetentëve. Ky ishte mendimi i qartë që Eminenca e Tij pati mirësin me më dhanë.

ky: ai muslimani asht stabilizue dhe vërtetuë me anë tekstesh ma tepër se ai romaku. Misteri i këtij dallimi i këthehet asaj pike që Islami asht qielluër, mbështetet mbi Librin dhe Tradisionin. Pra, asht një gja e domosdoshme për legjislatorin të zbërthymit e Librit dhe të Tradisionit dhe këtë për me qartësue përmbajtjen e tyre: tekste, qoftë kjo përmbajtje, ose mentime e idëna.

Po të jetë se qëndrimi i Legjislacionit Islam kundrejt atij romakut asht ky, atëherë do t' ishte gja e kotë që legjislacioni islam t' akuzohet se gjoja qenka i shtangët dhe i pa shpirt ose i pa përshtatshëm a i pa ushtruëshëm për gjeneracionin e tashëm; me një fjalë, «statik», sepse në qoftë se kjo shtangësi gjindet a del në dukë në legjislacionin islam, kjo gja do t' i këtheheshte shtangësisë së legjislatorëve të disa qindvjetorëve të fundit e jo teksteve ligjore, të cilat nuk mund t' akuzohen kurrësesi me një të tillë shprehje të pa vend. Me një fjalë, tekstet nuk janë «statikë» por «dinamikë», në të krejt tanësinë e tyre. Né, për sa i përket kësaj pike, mund të marrim guxim me pohuë: po t' ishte që legjislatorët e bashkë kohshëm përpiqeshin me e shti këtë legjislacion në një formë të përshtatshme me qarkun, tue u-mbështetë në të vërtetën që historia e legjislacionit ka evolusionuë dhe se legjislacioni islam nuk ka qendruë kurrë gjithënjë; në një gjendje të vetme e monotone ashtu edhe gjykimet dhe rregullat e tij s' kanë mbetë gjithëmonë në një lloj grade, dobija do t' ishte shumë e madhe. Tashti, mbërrimë me ba këtë pyetje të drejtë: mbassi dje i u-pat lejuë evolusioni pse të mos zgjanohet një e tillë fushë veprimi edhe sot? Në botën muslimane gjejmë shumë autoritete të bashkë kohshëm që e ndihmojnë dhe e përkrahin këtë mendim.

Tashti, le t' i hedhim një sy të shpejtë legjislacionit islam, tue u-kujdesuë me nxjerrë në dritë marrërdhanëjen e tij me idët e ndryshme filozofike. Për këtë do të bajmë fjalë mbi legjislacionin islam:

Si dihet, legjislacioni asht një prej shfaqëjeve të jetës shoqënore, ai i shtrohet të gjitha ligjëve të shoqënisë si edhe konditavet në të cilat ajo jeton; po të jetë e vërtetë theza qi ligjët rregullojnë jetën e popullit, këto ligjë nuk mund të jetojnë veçse atëhere kuër të koherojnë dhe të bashkohen me naturën, aftësinë dhe zotësinë e popullit. Një ligjë që nxirret

dhe merret prej ndonjë shoqënie çdo qoftë për t'i u-aplikuë ndonjë shoqërije tjetër ashtu si asht d.m. th. pa i u përshtatun asaj, s'ka dyshim që të jetë dënuë për me marrë fund e mos me jetuë. Ndofta, misteri i shqetësimit që konstatohet për sa u përket institusioneve parlamentare të reja, i referohet, në të vërtetë, mos pasimit a mos ndjekjes së evolusionit të popullit në të gjitha anët jetike të tij. Do t'ishte një krim a ma mirë një mëkat përpjekja për me dhanë një gjykim të prerë për mbi të tilla institusione para se t'adaptohen me shpirtin, aftësinë dhe zotësinë e popullit.

N'asht se në pretendojmë që legjislacioni asht një shfaqje nga ato të popullit, atëherë, asht krejt e vetëdukëshme se sa kjo shfaqje do t'i shëmbëllente letërsisë, diturisë ose çdo ane tjetër nga ato shoqënore. Mbassi, legjislacioni asht një shfaqje prej jetës së popullit, atëherë, ai pason dhe ndjek popullin në çdo pikpamje, në pikpamje fuqijë ose dobsijë, ai ecën së bashku me të, në të gjitha hapat e tij. Asht krejt gabim me thanë që një popull, cilido qoftë, ka mbërritë në një shkallë legjislative për një herë ose pa u-pregatitë për me mbërritë aty. Një pretendim i tillë i përngjan atij të një personi që pretendon se ka mbërritë me grumbulluë një sasië të madhe pasunije përnjë herë a ma mirë i shëmbëllen, si me thanë, një ekonomi në krahasim me një shitës a tregëtar, i cili fitoi në një veprim ekonomik për pa pregatitë shkaqet dhe mjetet e këtij veprimi. Po të jetë se legjislacioni asht një shfaqje shoqënore, që del prej vetë popullit, atëherë edhe legjislacionin islam nuk mundemi me e njohë shumë hollë dhe në një mënyrë të mprehtë veçse kuër të vijë në njohuni me diçka prej jetës shoqënore të kohës pré-Islamike, a ma mirë, si e quajnë historianët islam, të kohës së injorancës. *Asht krejtësisht një thezë e gabuëshme, ajo çka patën kuptuë disa nga historianët arabë se gjoja Thirja (Flesa) e Islamit krijoi një popull a krijesë të re prej popullit të vjetër arabë, dhe se ky popull a kjo krijesë e re nuk do të kishte marrëdhënje me kohën e vjetër në as një send.* Kjo asht, në të vërtetë, një pandehmë e kotë që nuk e forcon, as që e vërteton historia si edhe nuk i përshtatet a ma mirë nuk pajtohet me naturën e sendeve:

I. — Nuk e vërteton historia sepse Islami pohoi shumë prej gjanave me të cilat arabët ishin mësue në kohën pré-Islamike.

II. — Nuk pajtohet me naturën e sendeve sepse po t' ishte që Islami përpiqej me kundërshtuë evolusionin e shoqërisë do të kishte krijuë një anmik që nuk do të mundeshte me e përballuë. Shtu edhe se Islami nuk pat mbërri në *Fundin a Qëllimin* e Tij veç atëherë kuër ndoq ligjin e përparimit dhe të naltësimit gradual.

Në të vërtetë, Islami çeli një luftë të rrepte kundra do gjanave me të cilat arabët ishin familiarizuë në kohën e injorancës, tue i mohuë dhe së fundi tue i shembë ato gjana. Kështu veproi Islami, nga një anë, por, nga ana tjetër, ai rujti shumë sende të tjera. Ky asht parimi që ndjek përmirësuësi i cili kundërshton çdo send të vjetër, nga një anë, por, nga ana tjetër ndihmohet prej tij. Një thanëje e tillë asht krejt e vërtetë. Përmirësuësi ngrën a çon kryë tue sulmuë kuërdhoherë çdo send të korruptuëm por, nga ana tjetër ai (përmirësuësi) ndihmohet nga çdo send i dobishëm edhe po qe se ky asht i vjetëruëm. Përmirësuësi po të jet se nuk ngrën kryë kundra sendeve të korruptuëm nuk do të sjellte as një fryt, dhe po të mos kërkonte me u-ndihmuë prej sendeve të vjetra, ai nuk do t' i merrte si bazë këto për Thirrjen dhe për përmirësimin e tij. Po të jet se popujt qendrojnë mbrenda kësaj rregulle të përgjithëshme, do të ishte një gja e dobishme, sa herë që të përpiqemi me biseduë ndo një fenomen a shfaqëje shoqënore, shkencore, letrare ose fetare t' Islamit, e sidomos në periodën e epokën e parë të këtij, me e krahasuë atë shfaqëje a ngjarje me ngjarje të tjera rreth saj: ditunore, mendore, e t.j. të botës arabe, të kohës pré-Islamike. Ky veprim nuk asht një gja e lehtë për me u-ba sepset njohuni (2), për sa i përket jetës arabe të kohës së injorancës, ku rronte një popull i pa ditun (3) që nuk kishte njohuni as prej shkrimit as prej këndimit që janë mjet për të mprojtur idët, janë krejt të pakta. Ndofta, ky ishte shkaku që disa nga historianët egzagjeruës patën mohuë çdo send që i mbështetet kohës pré-Islamike. Pra, shkak kryesuer për këtë asht që idëja e regjistrimit si edhe e mbledhjes së mendimevet dhe idëve të ndryshme nuk u-plotësuë në Islamizmë veçse në ditët e mbretënisë së Emevivet (4). Por edhe kjo në periodën e fundit, në të cilën qe pré marrëdhënëja në

2) njohuni = data (Ing.) = Maëlumat (Arabisht).

3) i pa ditun = illetrë (Frengj.) Ummi (Arabisht).

4) Beni Umejje.

mes të tyne dhe të botës pré-Islamike; gjithashtu të mbledhurit e lajmevet arabe në këtë kohe a periodë i shtroheshte përshlypjeve të partive të ndryshme si edhe atyne fetare e politike që kështu njohunitë déformohen tue hy mbrendë tyne elemente të pa baza.

Gjer tashti i hodhëm një sy të shkurtër legjislasionit t'arabëvet, po të mundemi me e qujtë kështu, të kohës pre-islamike. Thamë edhe se ai asht një shfaqëje shoqënore, mbi të cilën bjë përshlypja e konditave që e rrethojnë, përshlypje si ato ekonomike, politike dhe gjeografike. Mbassi, arabët e kohës së injorancës rrojshin një jetesë primitive e të thjeshtë, nuk mund të pritet me gjetë ndër 'ta ndonjë jetë legjislativë të plotë. Shto edhe se kujtobet, të shumtën e herës, se çdo gja që u-njoft prej tyne prej gjanavet që i përkasin legjislasionit, nuk asht tjetër veçse një lloj legjislasioni të cilin e gjejmë në jetën *beduine a malësore* si dhe në fise barbare e t'egra. Ai s'asht tjetër veçse një legjislasion që shtylla e tij asht konvensioni (Urf) dhe zakoni dhe baza e tij janë disa gjykatës e t'urtë që u-mundojshin me zgjidhë konfliktet që ndodhëshin në mes të njerëzvet. Të drejtat, ke ata, ishin të drejta fisi dhe tufe ma tepër se sa me qenë të drejta t'individualit. Ndofta, zakoni i ahmarrjes (theër) dhe ai i mprojtjes së fisit tregon qartazi lidhjen që kanë pasë këto të drejta me fisin dhe me shoqërit e atëherëshme primitive. Dhe kuër ndonjë prej fisit Tàì t'anmiqësonte ndonjë prej fisit Hashimi, çeshtja nuk qendronte n'ahmarrëje që kryente Hashimiu kundrejt Galibiut por shpesh herë kjo ahmarrje e kalonte kufinin gjer sa përshinte krejt fisin. Prej gojë-dhanavet dhe lajmeve t'ardhuna prej arabëvet mësojmë ato lufta të cilat u-provokuën ndër raste parsiale si ajo shëmbëlla e Muhelhel-it kuër i u vra i vëllaj Kulejbi, kjo asht një prej shëmbëllavet ma të përmendura që vërteton sa u-tha ma naltë.

Përgjegjësia nuk ishte individuale sikuër asht ndër këto ditët t'ona «kushdo qi ban keq, përgjegjësia e kësaj keqmenije bié mbi të»; ky parim nuk egzitonte ndër arabë në kohën pré-Islamike, në kohën e injorancës, ashtu sikuër nuk ishte i njohun edhe ndër fiset barbare. Përkundrazi, përgjegjësia ishte e përgjithëshme, ajo binte mbi fisin dhe po deshte thuëj, së pari dhe në vet-vehte, përmbi kryetarin e fisit. Për këtë shkak, sharja nuk i drejtoheshte individualit (ferd) fajtor a gabuës që ishte pjesëtar i ndonjë fisi, por i drejtoheshte kryetarit të fisit sepse

u-supozonte se kryetari ishte përgjegjës për të gjithë ndjekësat a pasuësit e tij si edhe për familjen që ai kryesonte. Po kështu edhe për sa i përket methodave të gjyqit, nuk kishte ndonjë trup gjykuës ose gjyqtarë që u-zgjidheshin ose që caktoheshin ashtu si u-vepronte në Greqi të vjetër dhe në Romë. Shtu edhe se nuk kishte ndonjë formë të veçantë gjykatoreje dhe mënyra e të gjykuëmit të tyre i përngjan asaj të mbledhjeve që bajnë pleqët dhe pleqësit te na sot, nëpër katunde. Pra, me të ndodhun ndonjë konflikt në mes të ndonjë tjetre ose në mes të ndonjë individuali dhe të ndonjë tjetri, këta nuk këtheheshin për t'u-gjykuë ke ndonjë zyrë e veçantë me formën e një gjykatoreje, e cila të gëzonte të drejtën me kryesues gjyqin dhe me zgjidhë konfliktin, a ma mirë, raste si këto, njerëzit të mundeshin me u-orientuë kundrejt tyre. Disa herë për çdo ngjarje u-lindëshin gjykatës të veçantë, u-lindshin ditën që kjo lindeshte dhe vdisnin ditën që kjo vdiste. Zoti e din, aty, ndër epoke të ndryshme, dollën në dritë individualë që përmenden për largpamje dhe pastërtinë e gjykimit të tyre. Asht për t'u përmendë i qujtuni «Kiss ibn Saide» i cili ishte një prej personaliteteve që arabët, prej gjykimit të tyre, u-qetësojshin. Le të mos harrohet se edhe H. Muhammedi, (A. S.), para Thirrjes dhe Dërgesës u-numuronte një prej këtyre gjykatësve, fort të gjykuëshëm, te të cilët njerëzit gjeishin prehje tue u-mbështetë dhe tue kërkuë të drejtën. Kështu u-vepronte në raste nevoje. Asht një gja krejt e mjaftuëshme me përmendë, me këtë rast konstruktimin e Qabes rishtazi si edhe konfliktin që ndodhi në mes të fisevet që se i cili pyëste se kush do t'a vente gurin e zi përsëri në murin e Shtëpisë së Shënjtë; ky konflikt qe ba aq i ashpër sa që çdo një fis me prisin e vet para u-pat betuë tue futë bilë edhe duart në një enë të mbushur plot me gjak. se nuk do t'i a lëshonte shtegun ndonjë fisi tjetër. Këta fise mbassi u-gjykuën dhe nuk mundën me i dhanë fund konfliktit, vendosën që t'a zbërthente këtë konflikt cilido që do të hynte në Qabe, herën e parë, prej derës së caktuëme prej tyre. Konflikti qe zgjidhë e zbërthye në një mënyrë shumë të çuditëshme prej H. Muhammedit!

(Vazhdon)

SADIK BEGA

H. MUHAMMEDI DHE MISIONI I TIJ

(Vijon nga Nr. 1)

Mbassi u-edukue në një shtëpi, së cilës edhe armiqi e keq-dashësit e tij s' mund t' i mohojnë dlirsin, Muhammedi udhtoi e pà për vehten e vet popuj e veprimet e ndryshme të ditës, e natën bisedonte me lloj lloj personash idolatër Arabë e të fenave të tjera, e, mbasi u vente veshin mendimeve të tyne të mbrendshme, ai disa herë tërhiqesh nër malet për me i shoshitë ato. Vetmija e malit i dukesh shumë e kënaqshme e tepër inspiruese. Muhammedi kish kohë e rast me u-mendue mbi çka pat pà e ndigjue, por s' ish i kënaqun. Zemra e tij sikur i thoshte : "O Muhammed, duhet të jetë dishka përtej gjithë asaj që sheh ti". Atij sikur i vinte një zâ nga vetmija, i cili i tregonte dishka të madhnueshme nga i Plotfuqishmi, dhe âsht e natyrshme, e logjikshme dhe e arsyeshme që njeriu i inspiruem nga ajo fuqi misterioze, që na e dimë, do t' i vinte këtij për me i zbulue atë q' ai pat gjetun nër njerzit e tij ; për me i kërkue bilé dhe me in lutë për me heq dorë nga idhujt e me njoftë Zotin, nga i cili ka ardhë çdo gjâ dhe të cilit çdo gjâ ia detyron qenjen e vet.

Fjala e tij s' ishte një zâ në shkretëtinë. Ajo u përhap nër shumë pjesë të botës edhe sot e kësaj dite na e ndijmë mbrenda zemrave t' ona.

Ishte një kohë kur edhe njerzit mâ të këndueshëm të besimeve të tjera abuzonin M u h m m e d i n. Të thânat e tyne ishin aqë të pa themelta e me p a r a g j y k i m e sa që nuk shifshin kurr gjâ të mirë përveç të keqes në krejt historin Islame, marrun si një tânsi. Ajo kohë ka kalue e tash ka shumë njerës që ndoshta s' besojnë në Zotin, por që pajtohen me të vërtetën se Muhammedi ishte i singertë n' atë çka ka thânë; dhe se ajo që ai lá për mbrapa do t' i shërbejë njerzimit.

Kur u-bâ ai 40 vjeç, muer inspiratën, e cila i dha botës një idé të ré e të plotë mbi Zotin. Bota nuk i vû veshin atij n'ë parë. Pa dyshim të pakë mund t'a kuptojshin se çka iu pat sjellë ky Lajmëtar i Zotit. Zejdi, djali i tijë përshpirt, Aliu, kushrini i tij, Ebu Beqri dhe grueja e tij, Hatixheja, e përqaftuen Islamin. Akoma ai s' kish fillue të predikonte në sheshë: ishte pakë mâ vonë kur ai u-urdhnuë me anë t' inspiratës me predikuë haptas. Ata e tallshin atë dhe e thritshin magjistar ose i çmendun. Ndjek-sat e tij të pakë, gjithashtu, ishin torturue dhe Muhammedi ndihesh tepër i dëshprue, kur shifte besnikët e tij aqë të sin-qertë të vuejnë nën këthetrat e atyne që s' deshnë me e ndi-gjue fjalën e Zotit. Por ai i duroi të gjitha këto, sepse ai kish besim të plotë që njerzimi duhesh shpëtue e rrëfye rruga e drejtë. Asht vështirë, në se e pa mundshme, me realizue influencën e fjalë-ve të tija në kombin Arab. Omeri, Halitja i II, tue ndigjue di-sa pjesë të Kuranit, kur këndoheshin në shtëpi të motrës së vet, ishte tërhequn aqë tepër sa që e pranoi me njëherë Isla-min.

Letrarët Arabë e dinë se nër ato kohna poezia edhe ora-toria ishin në kulmin e tyne, po ishin fjalët që iu inspiruen Muhammedit, me të cilat ai zbuloi misionin e tij, që gradualisht i bindi Arabët mâ të zotë n' elokuencë.

Sa e vështirë është detyra e një njeriu, misioni i të cilit është për me udhëheqë një popull, që për shekuj me radhë ka adhurue gjâna të pa meritueshme, e që mohonin ose nuk e njifnin atë çka duhesh t'a dijsin e t'a nderojshin! Kë një popull që kërkonte të falun nga idhujt e që u vejshin veshin fallxhive, ai deklaroi këtë: «N'emën të Plotmëshirshmit Zot, thueni se Ai është Nji Zot i Gjithmonshëm, Ai s' lind fëmijë as është i lindun prej kuj dhe se s' ka gjâ që ia përgjet Atij». Kjo është baza e një feje, e cila i ka dftue botës rrugën për me zbulue nji Zot t' Amshuem e të Përsosun, dhe e ka çlirue njer-zimin nga zinxhoret a prangat e supersticioneve.

Një nga karakteristikat (shënjat) mâ tërheqse t' Islamit është se ky i ep njeriut fuqi të ketë marrëdhânie me Zotin tue qenë krejt i pa mvarrun kë ndonjë qenie tjetër. I detyrohet kësaj pa mvarsie ose independence q' ai e ka lirue dhe pastrue shpirtin e njeriut nga gjynahet (mëkatet). Kjo është arsyeja që në të vërtetë Myslimanët nuk e lenë fenë e tyne. Ka shumë sekte n' Islam, spjegime të ndryshme të principevë të saja; ka pasë shumë të përpjeta e tatëpjeta në Historin Islame, porse baza ka ngel

e pandryshueshme, e, për deri sa njerzimi do të ndijë nevojën e një fuqie të përgjithmonshme, e cila sundon jetën e menden e tij, përcaktimi (përkufizimi), që Islami i ka dhënë Zotit, do të mbetet e vërtetë dhe e plotë.

Kurani e ep këtë përkufizim në një mënyrë të qartë e të preme kështu që nuk i len vend as një dyshimi nër spjegime ose komente. E përsërit këtë, tue rrefuzue çdo idé mbi Zotin, për shoqimin me 'Të të ndonjë fuqie tjetër.

Kjo thjeshtësi dhe e vërtetë e vetë-dukëshme s'i përshtatet disa autorëve jo-mysliman që kanë shkruar mbi Islamin, ndoshta sepse ata besojnë që komplikacioni (mosqartsia) është më esenciale se thjeshtësia a simplisiteti.

Në kaptinën e parë të Kuranit na gjejmë se njerës të mirë janë «ata që besojnë në padukshmenin e vazhdojnë n' adhurim; shpenzojnë nga ajo që kanë fitue hallall (me të drejtë) si dhe ata që besojnë n' atë që t' është zbulue ty, n' atë q' u-zbulue para teje...»

Kjo difton se misioni i Muhamedit ishte për të plotsue mësimet e të tjerëve që patën kaluar para tij, e si Myslimanë e besojnë atë Pejgamberë të Fundit, e nëpër mjet të misionit të tij, jo vetëm që filloi një lëvizje fetare, por ndër katër anët e botës Islame u-përhap një dallgë shkencore, burimi i së cilës ishte shpirti arsytues i fes Islame, e cila dliroi shpirtin e njeriut nga supersticionet e paganizma.

Vetë fjala «Islam» është plot kuptim, ajo don të thotë përulje e plotë ke Zoti dhe paqë. Kishte për t' u-dashtë një kohë e gjatë me folë mbi detajet dhe shkaqet e luftave në mes të Myslimanve dhe kundërshtarve të tyre, por s'ka dyshim se një gjykues i pa anshëm i Historis Islame do të përfundonte se njeriu, që e cilsoi Zotin të Plotmëshirshëm, nuk mund të besonte në forcë ose shpatë, dhe se vetëm përparimi i kulturës Islame difton se dishka esenciale dhe e pa vdekshme gjindet nër mësimet e kësaj feje. Do dishrojsa t' a them më çiltas se pushtimi Arab dhe ai Islamik janë dy gjëna kryekëput të ndryshme. Po, është e vërtetë se Arabët, kur pushtuen toka të tjera, ishin Myslimanë, por shumë shpejt erdhi një kohë kur tokat e pushtueme u-liruen nga zgjedha Arabe, e gjene populli e mbajtën atë çka Islami u pat dhënë si fë, sepse ata mundën t' i realizojnë mësimet fisnike të një besimi, që predikonte vëllaznimin e njerzsis dhe barazimin e tyre para Zotit.

Përveç të tjerave Islami solli një revolucion kryesues në moral dhe në kuptimin e jetës. Ai formoi në gjininë e vet grupe idealistësh që mësojnë tolerancë dhe vetë sakrificë. Këta kanë sjellë një revolucion të mbrendshëm në ndërgjegjen e tyre. Këta janë kundër lakmisë, kundër padrejtësisë shoqërore, etj. dhe se janë njerëz të mëdhenj që kanë mendje gjatë e mirëdashës të mëdhenj, të cilëve u detyrohen shumë idetë fisnike, nga të cilat njerëzimi mund të nxjerrë përfitime të mëdha.

Asht për t'u mëshirue se, me gjithë që ka shumë libra të mira mbi Islamin, turma e popullit në Krahinat e Europës nuk i dinë të thuesh principet e fesë që paraqet Krishti se është një nga Profetët më të mëdhenj. Disa herë jam çuditur kur më pyetën, nëse Myslimanët adhurojnë Allahun a Muhammedin, a po të dy! Më duket se urretja fetare e Kohës të Mesjetës ende s'është çrrënjësuar, e se populli kanë një lloj frige t'a studiojnë Islamin. Asht e nevojshme që na të gjithë duhet të mundohemi t'i shdukim paragjykimet t'errëta t'ona, tue shpresue se do të jemi t'afër t'a kuptojmë të vërtetën ashtu si është.

Ata që nuk shohin tjetër veç supersticione dhe mos-përparim në Islam janë o të pa diçëm për çka shkenca e filozofia Myslimane i ka dhënë botës, ose janë t'anshëm, pse kanë paragjykime e mëni, e s'kanë fuqi t'a pohojnë forcën shpirtërore t'Islamit.

Romakët e Grekët, kultura e të cilëve ishte më e gjatë se ajo e Arabëve, ishin gjithashtu pushtues, por, me gjithatë, ata s'mundën me u dhënë popujve atë besim që çliron zemrën e njeriut nga dyshimi e merak.

Sot në shumë pjesë të botës, fjala e Muhammedit respektohet e në qoftë, si mendojnë disa, se kjo fë ia detyron përparimin e vet shpatës, populli do t'a rrefuzonte porsa ata e hudhën poshtë zgjedhën Arabët. Unë ngul kambë mbi këtë pikë pse shpesh kam ndië dhe këndue se Islami është feja e shpatës.

Nuk më durohet pa rrefuzue edhe një grup tjetër që kujtojnë se Arabët luftuan për arsye se atyne u që premtue «një tokë ku rridhte qumësht e mjaltë, si dhe një jetë të pa vdekshme nën hijet e pemëve të shoqnuem me huri». Sa për ata që janë të pa anshëm ky lloj argumenti do t'u dukesh një argument foshnjarak. Arabët besonin në çka Muhammedi iu

pat thënë atyne.¹⁾ Atëhere na pse të mos ia ngjitim këtë besnikëri e sakrificë fuqisë së fjalve t'inspirueme të Muhammedit, misioni e dëshira e zjartë e të cilit ishte çrranjësja e errësinës dhe vllaznimi i krejt racës njerzore. Përhapja e fesë Myslimane i detyrohet forcës e fuqisë shpirtnore të saj e jo shpatës.

Muhammedi leu në mes të një populli që mburesh së tepri me stërgjyshët e influencën e tyne, e që ishin aqë kryenlatë sa kujtojshin se, as një racë tjetër nuk mund të krahasohesh me ta. Të tillë qenë njerëzit, të cilëve Muhammedit i u desht t'u predikonte. Ata ishin popull luftarë, të rritun me idëna grabitëse, e shkatrrimtarë për gjënat që s'mund t'i merrshin dot. Ata i mbulojshin vajzat të gjalla në dhë për shkak t'urrejtjes q'ushqenin kundrejt femnave. Arabija ishte një tokë anarshike (pa qeveri), plot me supersticione e mizorina. Lufta e vazhdueshme në mes të fiseve e jeta në një shkretinë pa fund, s'i lejonte ata të bashkë-punojshin. Jashtë këtyne elementeve, Muhammedi vûni bazat e një institusioni madhështor, i cili ishte dhe është burimi i shumë idealeve.

Muhammedi e shtypi madhështin e kotë t'Arabve që kishin trashëgue nga stërgjyshnit. Ai u mësoi atyne mjetet e një jete më të mirë, u dftoi kotësin e besimit të tyne nër idhuj, yje e magji, dhe iu predikoi fenë mbi një Zot, ideja më e logjikshme, e arsyeshme dhe më e naltë, që njerzimi mund të ketë për Krijuesin e Gjithësisë. Sikur të mos i detyrohesh karakterit, singeritetit e zellit të çelniktë të tij për shdukjen e padrejtësisë e të rrenës, Islami nuk do të kishte një influencë aqë depërtonjëse e të pavdekëshme.

Islami s'mund t'u pajtonte me institutet, zakonet e besimet e pa drejta. Meqjja ishte qendra e aktivitetit, lëvizjes tregtare, dhe pikërisht një atëherë Muhammedi predikoi kundra kamatës. Gratë, në atë kohë, ishin në gjendjen më të keqe e të papërshkrueshme dhe se Muhammedi që ai që ia u njohu të drejtat e tyne e i bëni pjestarë të padallueshëm të shoqnisë, gjë që përpara u ishte rrefuzue krykëput, bile as me i quejtë ato si qenie të thjeshta njerzore.

Duhet orë dhe ditë për me përshkrue gjendjen e vërtetë t'Arabisë para Muhammedit që të mund t'a çmoni se çka ka bërë ai për me naltue gradën morale t'atij vendi.

1) «S'ka shtërngim në fë». «Banu të tjerëve atë çka dëshëron me t'a bërë ata ty».

Islami s' mundet kurrë sesi të vijë në kundërshtim me shkencën. Lulzimi i qytetnimit Islam, mija shkencëtarë, shkrimtarë e filozofë, që janë marrë me çashtjet më delikate, e që kanë qënë nën inspiratën Islame, provojnë se kjo fé shkon krahas me shkencë.

Lé të shpresojmë se shpirti i vëllaznimit, q' është pika kryesorë n' Islam, do të lëshojë rrënjë në gjithë të tjerët e lé t' i lutemi Zotit gjith së bashku me na akordue dritë e dashtuni e me na dftue rrugën ke e vërteta. Pa dyshim, atëherë qëllimit ka për t' iu arrijtë.

Muhammedi ishte ai që kaloi një jetë njeriu, e me anë t' inspiratës së tij, bota pa një revolucion në moral, që edhe sot ka akoma vlerën e saj të çmueshme. Atyne që besojnë në misionin e tij byjnuer, s' kam gjâ për t' u thënë. Ata e kanë kuptue atë si lypset. Sa për të tjerët do të dishrojsha me u thënë, se ai ishte një njeri i singertë n' atë çka predikoi, zemra e tij rrënkonte për vujtjet e të vobegtëve e të pandihmëve; ai qante për fatkeqët; ai u përpoq t' a shdukte padrejtësinë e i ndihmoi njerzimit për independencën shpirtnore, e cila ka dliue rrugën kah një përparimi i pakufishëm.

Si Lajmëtar i Zotit, Muslimanët e respektojnë atë, e si një Mësues i singertë e reformator, njerzimi i detyrohet atij me i bâ respekt. Unë i lutem Zotit të derdhi bekimet e Veta me ndërmjetsi të Shpirtit të Muhammedit dhe të Profetëve të tjerë të zgjedhun, që janë përpjekë e mundue për t' a mësue e udhëheqë njerzimin në rrugën e drejtë.

Studime
(REDAKSIA)

Shkencë merrë

DURIM' I VERTETE

KUR njani veheet të shkruiejë një artikull mbi diçka të vërtetë, i shkojnë ndër mend gjithfarë lexuesë. Disa nga këta, pse s'iu intereson nuk e këndojnë fare artikullin, disa e këndojnë por nuk e kuptojnë, e ca të tjerë, për shkak të ndonjë ambicje a inati s'e kapin me dorë; ka edhe asish që nuk e shohin të përshtatun, për një arsye ose tjetër e kështu shkon vargu i atyne që s'duen t'a pohojnë të vërtetën. Por duhet dijtë se, e vërteta duhet të pohohet qoftë edhe e hidhun, pse ajo vonon por nuk humbet. Kështu mendje-gjanët, që studjojnë çashtjet me pa-ânësi, veprojnë si mbas proverbit, «Rrimë shtrembët e flasim drejtë». Të tillë njerëz, verevërtë, meritojnë të quhen të guximshëm.

Guxim' i vërtetë është ai që e bân njeriun t'a rrezikojë vehten për një të drejtë. Kjo s'është kurajo që vjen nga mishi, por është e atillë, që buron nga shpirti. Vjen koha, kur na lypset të luftomë për një të vërtetë, për të drejtën ligjore, për nderin e familjes, por jo kurrë për interesin t'onë personal.

Të tănë njerzit e guximshëm a trima, admirohen prej të gjithëve dhe është e drejtë, pse trimnija është një dhuratë e Fuqisë së Mbinatyrshme. Por duhet dijtë se ç'duem me thënë me fjalën trimni. Pra kemi dy lloj trimnish, kurajo dhe durim. Që të dyja këto janë nga një pikpamjejtë ndryshme njana me tjetrën. Kurajua s'është e keqe, por durimi është shumë i mirë. Kurajo kanë edhe shtazët pa gojë, por jo durim, mbassi ky është një send shpirtnuer dhe se shtazët s'kanë shpirtna si na.

T'a kuptojmë mirë se ç'ka është durimi. Ai është kurajua që na bân neve jo vetëm të luftojmë për një ideal të vërtetë e të shenjtë, por bile të vujmë për të. Kurajua mund të na ndihmojë për me i mundue të tjerët, ndërsa durimi na bân t'i vujmë vetë mundimet e të tjerëvet. E, çka mâ tepër durimi e bân njeriun trim dhe shpesh qëllon që sa mâ shumë trima janë disa, aqë të mëshirshëm bâhen, pse detyra e tyne për me i shërbye njerëzisë është e madhe. E shih për këtë arsye ka gra që janë aqë dendun mâ trimnesha se burrat. Ato ndijnë mâ stërhollshëm se meshkujt. Ka nga 'to që ndjejnë dhimbje e hidhrime shumë mâ tepër se burrat, dhe se shpesh i gjen ato

të përballojnë vështirsitë më të mëdha, e këtë vetëm e vetëm për hirin e detyrës që kanë kundrejt të vërtetës. Ky është pra shëmbëlli i kurajos dhe i trimnisë së vërtetë. Po, ky është durimi i saktë që na paraqet pamjen më fisnike se të gjithë forcat shtazore të kurajos në botë. Por çka është, mbas së gjithash, kurajua brutale e një egoisti? Ky ka besim në fuqinë e vet dhe e përdor atë pa mëshirë, jo pse është detyra e tij, por pse ashtu ia don qejfi a interesi i vet.

Kurajua me gjithatë, s'është krejt e pa pëlqyeshme se njerëzit duhet të jenë të kurajshëm e trima; por, a nuk ka tjetër mënyrë më të shkëlqyeshme për me dftue trimni dhe që është më fisnike? A të vujsh trimnisht për hirin e së vërtetës njerzore apo t'u apish mundim njerëzve krijue në fytyrë të Zotit vetëm për hirin vehtjak? Mendoni për çdo pa drejtësi që u është bërë ose keni përpapë e pastaj krahasojeni atë me vepërën bujare të Muhammedit (a. s.). Ky i fundit më së pari viente për vehte për mos me i çqetsue të tjerët.

Në goftë se doni me pë durim të vërtetë, sillni ndër mend se sa vëjtje ka hjekë Muhammedi (a. s.) me shokë, për me na dftue neve rrugën e drejtë. Zemër-butsija e tij me shokë nuk u-trondit aspak nga çdo pengim që hasi. Të gjitha mundimet e vështirsitë ata i kaluen pa nxjerrë ndonjë afsh ose fjalë dëshprimi, pse ata e dijsin që kjo ishte detyra e tyre kundrejt njerzisë; ishte detyra kundrejt Zotit, për me i ardhë në ndihmë popullit të parkrahje. Ky është durim i vërtetë. Po, ky është besimi i Islamit me plot-kuptimin e fjalës. Këta janë shembull i kurajos së vërtetë dhe se njerzit e tillë janë, verëvërtë trima.

Si mundet forca mazhore të diftojë atë lloj kurajo, që heq dhe kalon hidhërime e mundime për hirin e së vërtetës? Kjo s'mund të krahasohet me kurajot e tjera që rrjedhin nga zemrimi, furrija dhe këmbë-ngulja apo kryeneçsija. A s'e shifni se ç'efekt bëni kjo mbi jetën e popullit Arab, i cili morri një gjallëri dhe aktiviteti që s'dinte të ndalun. A s'është, në të vërtetë, Udhëheqsi i ynë njeriu me trimni të rrallë — njeriu që duroi më tepër se shumica e dashamirësve të njerzimit! Dhe akoma ajo më e çuditshmja është se ai i duroi të tana këto nga vullneti i tij i lirë, pse ai e kish rehatinë, lluksin, pasuninë bile edhe mbretinë, po të deshte të hjekte dorë nga të shërbyemit njerzisë. Duhet me dijtë edhe se ai s'ka pasë madhështi as mungesë ndjenjash për me mbajtë kurajon e vet të gjallë e të freskët. Ai e pat shijue hidhërimin e mundimin deri në pikën

e fundit. Ndjenjat e veta dhe ato të shokëvet të tij, janë plot dashtuni e simpathi për çdo burr, grue e fëmijë. Ata difluejnë aktivitet të shquem në çdo degë veprimi, pse ata e ndijshin detyrën që kishin për të krye dhe se këtu gjindet sekreti i kurajos së tyne. Kjo është shtytja, që i ep njeriut kurajon e vërtetë. Ndjenjat e mbrendëshme, që janë zani i ndërgjegjes, i patën shtye ata për me përmbushë detyrën e nevojshme kundrejt të drejtave njerzore.

Ah! të dashtun lexuesë, gra, burra e fëmijë, le t'a ndijmë një herë e përgjithmonë se kemi një detyrë për të krye. Le t'i thomi vet-vehtes se na duhet t'a bëjmë këtë gjë; le të vendosim me punë tue thënë se ajo është e drejta ime që t'a kryej; është detyra e ime familjare; është urdhni për me i sharbye njerzisë; është detyra që kam kundrejt popullit t'em. Po, ajo është barra që më ka ngarkuë Prijsi i em për me i shërbye njerzisë pa kurrfarë interesi, por vetëm me fitue kënaqasinë e të plotsoj dëshirën e Fuqisë Sypërnatyrle e jo qejfet e mija.

Kur t'a kemi rrânjosë, një herë e mirë, këtë rregull t'artë nër zemrat t'ona, sigurisht, shpirti i jonë do të ndriçojë porsì djelli që shkëlqen, ngroh e ngjall kreatyra të pa numurta. Kështu, njeriu me një herë do t'a ndijë nga përmbrenda se i ka ardhë një fuqi e padukëshme, me anën e së cilës ai i mposht të gjitha frikat dhe e bân të mos e quejë kurrgjâ dashtuninë e interesave vehtjake, rehatinë dhe qejfet. Kjo e bân njerinë t'i durojë dhimbat, dâmet, mundimet vobegsinë bile edhe vetë vdekjen, vetëm e vetëm për hirin e së drejtës dhe të së vërtetës. Asht kjo që e çon atë para çdo rreziku për të plotsue dëshirën e atij Prijsi, me urdhnat e të cilit ai është pajosun. Ky është durimi, kjo është kurajua e vërtetë e Udhëheqësit t'onë të përjetshëm, që duhet të rrânjoset në çdo njânin nga ne.

Duhet t'a dijmë se kjo lloj kurajo s'është si ajo e martirve të hershëm që ishin të shtrënguëm t'i kalojshin vërshtirsitë ose mundimet me hir a pa hir. Na jemi tepër të ngutshëm të harojmë, dhe se prandaj e keq-kuptojmë shembullin e kurajos së vërtetë; dhe kjo është që na nuk e realizojmë dot se ç'është dot durim i vërtetë. Ai është një mision i shenjtë që duhet t'i shpallet gjithë botës se atëhere kjo mund të gjejë lumtëninë e kërkue me prej shekujsh.

Në qoftë se duemë me ndjekë hapat e udhëheqsave t'onë të më përparshëm, do të udhëhiqemi kah e mira dhe mbarë-sija. Na duhet të punojmë, të forcohemi tue u-pajosë me një shpirt të vërtetë, të drejtë e të diftojmë gjithnjë dlirsi, përulsi simpathi e të mundohemi të ngjallim në popull ndjenjat e sakrificës kundrejt detyrave familjare, kombtare dhe të njerzimit mbarë.

NE GJYKATOREN E H' ALIFES UMER

ANËT e rrugës rranishte që shkonte prej Meqqes në Medine, mbuloheshin prej pyjeve tërheqës me pemë hurmash; nënë këto pemë rridheshin burime me ujë të ftohtë e të kulluar. Karvanët, që çajshin shkretëtirën e mërzitëshme, falënderojshin Zotin kur mbërrijshin në këtë dhuratë. Atje qendroreshin për t'u shgarkuë devet e tyre, për të pirë n' atë ujë të ftohtë e të kulluar dhe për të kaluë vapën e mesditës nën hijen e pemëve me dega si tëndë, ndërsa të zotët çlodheshin, kafshët e tyre lëshoheshin tej e këtejë për të kullotur. Në mes të këtyre pemëve ndodheshin, aty këtu, kasolle të shpërndara, kasolle me një pamje krejt të thjeshtë, ku banojshin kopshtarët modestë e rojtësit e një shehut, të zotnisë së oazive. Në qendër të këtij vendi ishte një fshat ku ndodhej një vilë e vogël dhe e bukur, e qarkuar prej kopshteve me pemë; ajo ishte banesa e shehut. Tek këto banesa në vetmi mbretënonte paqëja dhe kënaqësija, jeta kalonte me qetësi gjithënjë. Kur, në një mesditë ndodhi që një djalosh të shkojë andej me deve; djaloshi, simbas zakonit, qëndroi në oazi për të bërë pak pushim; dhe, mbassi ishte lodhur dhe këputur, e lëshoi deven të kullosë dhe u-kumbis nënë hijen e një peme, pranë burimit, ku frynte një fillad i freskët, dhe, porsa ra e zuri gjumi. Kafsha, duke kullotë aty këtu, më në fund këceu në kopsht të shehut dhe filloi të kullosë aty e të prishë vreshtën me rrush; rojtësi i shehut, një plak i divotshëm e zemër-bardhë, ishte duke ndër-tuar një shtresë për faltore, si vështroi, pa që vreshta e agait të tij po damtoheshte; duke marrë shkopin në dorë vate dhe e nxorri kafshën, për pakë këjo gjeti një shtek tjetër dhe hyri përsëri, plaku edhe këtë radhë shkoi dhe e nxorri, por këjo s' u-ndal dhe kështu shkoi për të tretën herë në dëm; këtë radhë rojtësi i a tërhoq me shkop deve dhe pa dashur e goditi likshtë duke e lanë, me një të rame, të ngordhur në vend. I zoti i deve, djaloshi, ishte në gjumë kur ngjau këjo çështje; as n' ëndërr nuk e shite se çpo i pësonte deveja e tij e shtrë-njtë; për pakë u-zgjua, pemët kishin zgjatur hijet e veta, rre-zet e Diellit kishin humbë shumë nxehtësin e tyre; ishte

koha për të shkuar. Përpara se të pregalitet për t'unisur u-pastruë, morri abdes me ujë të freskët, si një musliman i mirë, shtroi qylymin dhe fali namazin e mbasdrekës, me zemër të pastër e me përulje falënderoi Zotin për hijen e freskët, për ujin e ftohët, për prehjen e për kënaqësinë që I kishte siguruar n'atë shkretëtirë. Me të mbaruar u-ba gati të nisej, kërkoi për deve, vështroi tej e këtejë po nuk po e shifte kërkund «ku do të ketë shkuar»? thoshte me vehte. Si bëri pak më tutje edhe hyri në kopshtin e shehut, e pa deven të ngrirë e të shtrirë pa frymë; edhe si kur t'i kishte ra ndo një rrufe së nalti nuk do t'a kishte tronditë aqë tepër; ngordhja e shtazës së bukur e cila për të ishte e dashur si e sa një shok, e hidhëroi pa masë.

Kopshtari, që kishte vrarë deven, ju afruë djaloshit që t'ia kallëzonte ngjarjen e pa pandehur pikë për pikë. «Më fal o bir», thotë plaku, «qe kader, qe fatkeqësi, s'e pata me qëllim një të tillë punë, kafsha ishte duke bërë dëm në kopshtë, e përzura një herë, hyri për së dyti, e përzura prapë, hyri për së treti, edhe këtë radhë desha t'a nxjerr, e qëllova me shkop për t'a përzënë, po fatkeqësisht pa dashje e godita likshtë dhe mbeti e ngordhur; dhe ngjau me pa hir këjo fatkeqësi edhe unë jam pikëlluar pa masë. Djaloshi kaq ishte trubulluar sa që nuk ishte as pakë në gjendje t'u vinte veshin fjalëve që thoshte plaku, dëshpërimi i tij kishte kaluar çdo kufi; plakun e gJORë e mbërthen për fyti me duart e tij të çelnikta duke bërtitë «ti i marrë, ti i marrë! si guxon që t'a prekësh deven t'ime»? dhe nga gjak-nxehtësia e tundi kaq me të fortë sa me një herë u-çkrehnë krahët e dobëta të plakut, zemra i pushoi së rrahuri, sa të hapësh e të mbyllësh sytë dha shpirt dhe ra i vdekur për tokë.

(Vazhdon)

H. S.

BESIMI

Në besën Islame unë lindur jam,
Nënë e babën musliman i kam,
Musliman i kam nënën e babanë
Këtë Fe të naltë trashgim m' a lanë,
Këtë fe të bukur mbasi e pranova,
Shumë më pëtqeu dhe e përqasova,
E kam përqafuar jo pse e kam gjetë,
Po vet' e gjykova që asht e vërtetë;

Zotin e vërtetë me goj' e pohoj
Dhe me gjithë zemër po e vërtetoj,
Dëshmoj Muhammedin si një rop' të tij,
Një profet të Zotit si neve njeri;
Unë fen Islame këtë fe të shënjtë
E kam besën t' ime tepër të shtrënjtë.
I lutem pra Zotit, Zotit të vërtetë
Të qëndroj n' Islam sa të rroj në jetë.

Zoti në Kur-an na ka emëruar
Me emën muslim sa emn i uruar!
Musliman i thonë atij që i shtrohet
Vullnetit të Zotit dhe i dorëzohet,
Atij që bën paqe shkon në harmoni
Me Zotin krijesat dhe me njërëzi,
Islam do të thotë që të dorëzohesh
Edhe të bësh paqe e Zotit t' i shtrohesh.

Me sa që spjeguar kush do kupëton
Që paq edhe bindje kjo fe na mëson,
Me krejt njerëzinë në paq të jetojmë
Edhe për ta mirë duhet të punojmë,
T' urdhëron që mirë të bësh pikë-së-pari
Vllazrvet më t' afër gjith bijvet shqiptarë,
Jahudi krishterë çdo fe le të kenë,
Duhet t' u ndihmojmë të duam aldenë.

Dijen përparimin ku do që t' a gjejme
T' a marrim si t' onën për vehte t' a bëjme
Në bashk atdhetarë na mson t' a përhapim
Dhe prej pasunisë na urdhnon t' u japim.
M' u në shpirt e kamte dashurin e fesë
I lutem pra Zotit Musliman të vdesë

HASAN SELAMI

NJI KONFERENCE

«Me emnin e Zotit të Plot Mëshirshëm e Fort Përdlimlimtarë» «O ju të cilët besuët! hyni në paqë që të gjithë» (1). Vëllazan.

Zoti, me madhënin e Vet, flet mbi disa njerëz që fjala e tyre mbi jetesën që njeriu kalon në këtë botë të ban me u-habitun. Këta, shpesh herë betohen tue sjellë dëshmuës Zotin dhe tue e dëftuë vet vehten se gjoja zemrat e tyre ushqejnë dashuri për ti o Muhammed! Përkundrazi, ata, të kritikojnë, t'anmiqësojnë dhe të mbajnë mni. Mos i beso fjalës së tyre. Ata vazhdojnë pa pre tue të tradhëtue. Ata sa herë që të gjejnë rast gënjejnë dhe damtojnë besnikët. Të tillë persona emnohen hipokritë.

Raziu, Kadiu dhe Hazini shënojnë se verseti. «Ka disa prej njerëzve që fjalët elokuate të tyre që ata flasin për jetën e kësaj bote, e çudisin njeriun.» (2) po t' i hedhim një vërejtje në pikpamje historike, konstatojmë se ky verset ka zbritun për shkak t' Ah'nes ibn Sherikut. Ky ishte një njeri fjalë-ëmbël e fëtyrë-qeshur. Biseda e tij ishte shumë e kthjelltë aq sa e nxitëte tjetrin për me u-kënaqë tue e ba me u-qeshë. Ah'nesi në pranië të të dërguëmit të Zotit bante fjalë për mbi të mirat e Islamizmës tue shfaqë dashuni formale, si edhe tue u-betuë në emnin e Zotit rrejshëm dhe kërkonte me shfaqë se gjoja nuk fliste as një herë shtrëmbët dhe gjithëmonë flet të vërtetën. Përkundrazi, ai ishte ndër ma të rreptët e atyne që nuk shfaqëshin kurrë dashtuni as për Profitin as për besimtarët. Ai donte me gënjyë Profitin tue mos e gjykuë se Perëndia i a tregonte që të gjitha të Dërguëmit të Vet.

Zoti i qërton hipokritët; Zoti na dëften tri cilsina kryesore të tyre: 1. Disa hipokritë, me një stil që habit ndigjuësit, flasin vetem për këtë botë. 2. Hipokriti, në vend të mnis dhe t'anmiqësisë që mshifen në zemrën e tij, shfaq dashtuni dhe betohet në rrenë. 3. Ai, anmiqëson, ma rreptë se kushdo tje-

بسم الله الرحمن الرحيم «يا ايها الذين آمنوا ادخلوا في السلم كافة»
و من الناس من يمجبك قوله في الحياة الدنيا . . . الايه

tër të Dërguëmin e Zotit. Në çdo kohë e vend gjinden të tillë njerëz, Zoti na ruëjtë nga hipokrizia!

Gjithashtu Zoti në një verset tjetër i njofton të Dërguëmit të Tij çilësit e hipokritëve: «Hipokriti, më anë tjetër orvatet me qitë ngatresa në fage të dheut, ai prël marrëdhanëjet familiare (silai rahm) a marrëdhanëjet e gjakut në mes të muslimanëve, shgul dhe shduk bimët dhe mbyt shtazët e tyne. Qëllimi i hipokritit asht, kuërdoherë, me ba kësi kobash. Zoti i urren të tilla ngatresash, hipokriti edhe sikur të këshillohet, prap se prap, pasioni i tij e shtyn për me ba mëkatë ma të mbëdha. Mëkatet i a shtojnë madhështinë a kryëneqësinë tue e nxitë që gjaku i tij të ziëje e të vlojë. Ai nguron tue ba vepra të damëshme, përfundimi i tij asht skëterra! (3)

Zoti, mbassi na dëfteu gjendjen e atyne që preferojnë këtë botë, këthehet dhe na njofton edhe gjendjen e atyne qi i kush-tojnë fesë gjithçka: pasuninë ose jetën e tyne. Ai urdhënon: «Ka edhe asish që ekspozojnë vet vehten për hirë dhe kënaqësi të Zotit» (4)

Zoti na tregoi se cilët quhen hipokritë, nga një anë, nga ana tjetër na tregoi edhe se cilët janë besimtarë që bahen fli për Fé, Për të thirrur të gjithë besimtarët që t'i binden urdhënit të Ligjit (Sherij-a), zbriti versetin që përmendëm në fillim të këtij predikimi që d. m. th. O besimtarë përuluni që të gjithë urdhënavet të Ligjit, mos pasoni nxitjen djallëzore, sepse djalli asht anmiku ma i math i juëj.

Këtij verseti i u-kushtuënë interpretime të gjata e të shumta prej interpretuësve e komentuësve të Kur'anit. Né për t'i ba ballë sëmundjeve që na prishin moralin si edhe materializmit që asht tue na kërcënuë, po mundohemi për me i prodhuë me sa të na lejojë koha, në këtë subjekt.

Urdhëni i nalt përmendur tue i a drejtuë besimtarëve. «O besimtarë, hyni të gjithë mbrendë urdhënit të Ligjit (Sheriat) dhe kini bindje të plotë në të. Bindjuni dhe punoni mbrendë dispozitës së se i cilit urdhën. Besoni çdo urdhën. Mos i ndani urdhënat e Sheriatit tue u-

و اذا تولى سعى في الارض ليفسد فيها . . . الاية

و من الناس من يشرى نفسه ابتغاء مرضاة الله . . . الاية

gënjyë nga aspiratat e djallit, ky asht një anënik i provuëshëm dhe i qartë kunda jush.

(Vazhdon)

H. TAHIRI

TE NDRYSHME

Dr. Ettore Rossi, Proff. i «Inst. per l' Oriente». — Roma.

Kanë kalue disa ditë, që kur fort i ndershmi Profesor, Dr. E. Rossi, pati mirësinë të vizitojë P. T. Kryesinë e Komunitetit Musliman si edhe Drejtorin e Revistës s'onë. Drejtori mbeti mjaft i kënaqun prej mendimeve dhe këshillave që Dr. Profesori shprehte me një gjuhë të rrjedhëshme, letrare Arabe. I pyetun nga Drejtori se ç'opinion kishte mbi Islamin, Dr. i famëshëm përgjigji pa u mendue: «N' Islam ka disa koncepte besimi, që janë aqë me premi të madhe sa që s'munt të ndryshohen. Por, për sa i përket legjislasjonit — shtoj Doktorin — ai evolusjonon me kohën e me vendin». Dëshirën insistonjëse të Profesorit në fjalë, do t'ia plotësojmë me çeljen e një shtylle të veçantë në të Përmuejshmen t'onë, mbi «Arti Islam në Shqipni», për plotësimin e të cilil ftojme gjithë bashkëpunëtorët e veçanërisht intelektualët, që kanë njoftime mbi këtë subjekt, t'apin kontributin e tyre të vlefshëm. Revista falënderon Doktorin dhe i uron sukses në misjonin e shëtitjes së tij në Shqipni.

Drejtori i Revistës s'onë, Z. Sadik Bega, vizitoj Durësin me qëllim studimi.

Mirë-njohtje. — Revista «Kultura Islame» e ndijen për detyrë kryesore të falënderojë nga zemra P. T. Fletoren «Fashizmi», Frymëzuesen e vërtetë Patriotike të Doktrinës Fashistë Shqipëtare, që pati mirësinë të komentojë Nr. I. të Revistës s'onë. Urimet i a këthejmë ma të përzemërta me përshëndetje Fashiste.

Z. A. Sh. Tiranë. — Përgëzimet entusiastike si dhe përshëndetjet Fashiste, që na dërgojshit, ju a këthejmë ma të singerta si Z. s'uej ashtu edhe shokëve përtej detit. Këtyne të fundit, lutemi transmetojuni mirënjohjet t'ona të përngaherëshme.

Revista «Kultura Islame» është në kontakt me predikimet e dobishme shpirtnore të mbajtura nga vaizal e xhamive të ndryshme në kryeqytetet, dhe se janë t'arrësyeshme edhe ato që ubâhen grave ndër disa faltore, ca ma shumë kur të përgjithësoheshin këto në gjithë seksin femnuër e sidomos në për salla të ndryshme.

Drejtori i Revistës ka qenë prezent edhe ndër konferenca dhanun nga H. H. e tyne, H. H. Ismet Dibra dhe Qazim Hoxha, të cilët kënaqën çdo ndigjuës.

(D.)

Ç' na shkruajnë :

Tepelenë. Konferencieri i atjeshëm, Z. J. Hasani shkruen se Revista «Kultura Islame» ka lënë përshtypjen më të mirë. Djaloshi punëtor na dërgon një shumicë pajtimtarë nga elita e zgjedhun. I kujtojmë se lista e pajtimtarëve dërgue me anën e zyrës V. Gjinokastrës, nuk na ka ra në dorë. Falënderimet t'ona djaloshit zelltar.

Peqin. Z. Sh. Skuqi, Imam, nënvizon: «Kultura Islame» i përshtatet shekullit t'onë, pohohet edhe nga intelektualët, të cilët kanë shpejtue të bâhen pajtimtarë. I riu i jonë, na dërgon listën e 50 abonistave, disa nga të cilët edhe kanë parapague. E përgëzojmë të riun, aktiv me plotësim dëshirash.

Përmet. Z. A. Zejneli, Nënmyfti, radhitë: por si mbretinija bimore, që në një thatësirë pret me ngashërim shiun jetë-dhânës, po këshlu u-prit edhe «Kultura Islame» prej popullit Musliman të këtij qyteti. Faktet flasin vetë — thotë ai — me 50 abonista. Administrata e jonë falënderon djaloshin e palodhun dhe i uron sukses në qëllimet e tija.

Fier. Z. V. Buharaj. Letra e juej plot shpresa jetë-dhânëse, t'ep me kuptue pajosjen e rinisë fetare me një kulturë të gjënë si mbas kohës. Mirë-njoftjet t'ona.

Itali. Bonorva (Sassari), Sig. Asp. Uff. F. Mascanzoni. Dyke qënë të bashkuarë në ndjenjat e nalta që shfaqni Z. juaj, ju falënderojmë thellësisht për urimet që na bëni. Revistën, si mbas dëshirës, po ju a dërgojmë. Abonua për Itali është lireta 15 në vit.

Veprimet financjare të Komunitetit Mysliman Shqiptar

Me qellim që besnikët Mysliman, e lexusit e ndershëm të rivistës «Kultura Islame», të marrin njoftime edhe mbi veprimet e gjendjen financjare të Komunitetit t' onë rivista do të rezervojë herë pas here disa shtylla të sajë, për me publikuë gjendjen aktive e passive të budgetit të Komunitetit.

Tue reklamue sa ma sipër, fillojmë qysh sod me rradhuë këtu poshtë, situatën financjare të Komunitetit që rezulton nga llogaritë konsumtive t' aprovueme prej P. T. Këshillit të Përgjithshëm, si vijon :

Pjesa e t' ardhunave :

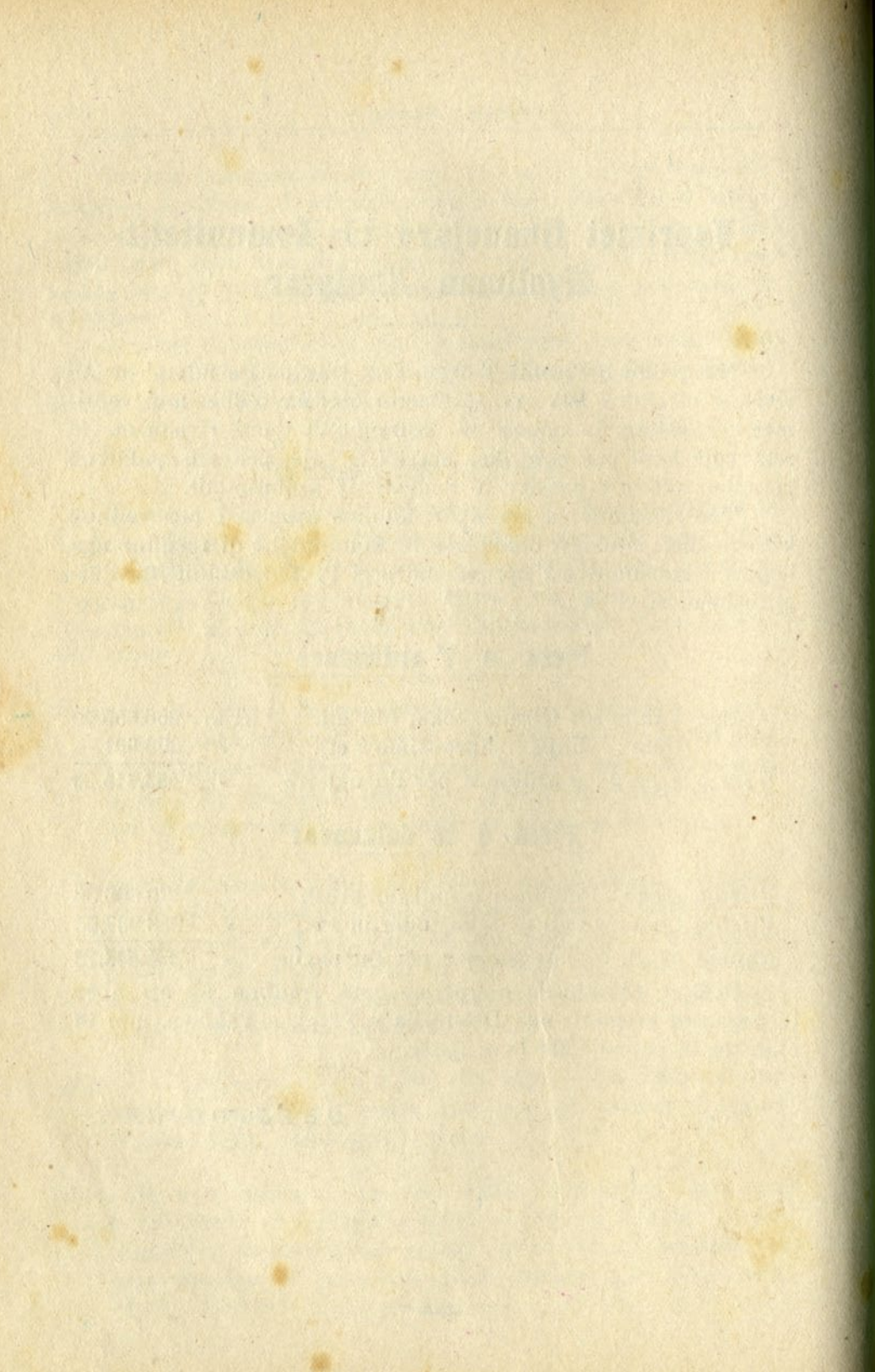
Ardhje Vakfnore: Qirana, toka, ulli etj.	fr. ari 256.655.20
» tjera : shitje, shpronsime etj.	» 396.661.—
Shuma e përgj. e ardhjeve për t'u nxjerrë	» <u>653.316.20</u>

Pjesa e të dalunave:

Prishje rrogë: Personeli e funksionarësh	» 79.606.50
Prishje tjera : vergji e tatim, ndertime etj.	» <u>256.937.25</u>
Shuma përgj. e shpenzimeve për t'u pague	» <u>336.543.75</u>

Detajet mbi shifrat e sipërme janë rradhue në një libër të posaçëm pregadit nga Drejtorija e Përgj. e Vakfeve, mbi të cilin do të bajmë fjalë herë tjetër.

D R E J T O R I J A

Posta e Jonë

Shkodër. Z. H. A. Lluja. — Ju falemi nderit për urimet dhe të hollat e pajtimit. Nr. I ju a impostuem; dëftesën më vonë.

Shkodër. Z. Xh. Laçej. — Për sa na shkrueshit në letrën e fundit do t'ua plotësojmë dëshirën.

Shkodër. Z. R. B. — Për sa na premtuet, s' kemi marrë gjâ.

Skrapar. P. F. Sh. Z. M. K. — Do t'ia dërgojmë Bibliotekës, por korrigjoni adresimin që keni bërë.

Tiranë. Karabinier H. D. — Revistën juaj kemi çue me kohë; nuk është faji i jonë.

Kukës. Kapiten Z. K. P. — Ju falemi nderit për urimet. Të hollat i muarmë; regjistruam abonistat; Revista ju dërgue.

Kairo — Egjipt. Z. Z. S. Y. e R. J. Revistat na ranë në dorë. Falënderime.

Shkodër. Z. «Bleta». — Artikujt t'uej mund të botohen mbassi t'epet pëlqimi i duhur.

Tiranë. Z. H. Tahsin. — Nga ngushtica e vendit dhe vonesa, artikulli i Z. s'uej nuk u botue këtë herë.

Elbasan. Z. A. D. — Ju falemi nderit për urimet dhe gjallërinë që tregoni për Revistën.

Pogradec. Z. R. R. — Ju falemi nderit për urimet.

Administrata e Revistës falënderon të gjithë ata ZZ. që patën mirësinë të na urojnë me kart-vizita dhe me ardhjen e tyre në Zyrë.

L A J M Ë R I M

Pajtimtarët që ndrojnë banim si dhe ata që dëshërojnë të pajtohen, duhet t'i shkruajnë kësaj Administrate.

K O R R I G J I M

Page	Rreshti	Gabim	e korrigjueme
72	25	parkrahje	pa përkrahje
72	32	një gjallërije	një hov gjallërije
64	9	në mes të ndonjë tjetre	në mes të ndonjë shoqërie dhe [të ndonjë tjetre.
64	13	raste si këto	në raste si këto

SHTYPUN NË SHTYPSHKROJEN «SHKODRA» — TIRANË